

archi**traaf**

professioneel
architectenmagazine **December 2023 - n° 216**

Driemaandelijks tijdschrift – Toelating P301037 – Afgiftekantoor Antwerpen X – Zampone architectuur en MADAM architectuur – Woonzorgcentrum op oude Kloostersite – Foto © Tim Van De Velde

Elemental living

VOLA stainless steel, bringing together natural beauty and pure form.

5471S-081ST Shower and hand-shower in brushed stainless steel.
Explore the Elemental living story vola.com/on-design.

VOLA STUDIO - Tour & Taxis
Havenlaan 86C | B-1000 Brussels
Tel: 02 4659600 | info@vola.be

architraaf

professioneel architectenmagazine

Uitgever Maison des Architectes ASBL
r.treselj@architrave.be – www.architrave.be

In samenwerking
met de Waalse Architectenunie

Abonnementen en adreswijzigingen
Isabelle Dewarre – tel. +32 (0)4 383 62 46
id@architrave.be

Hoofdredacteur Robert Treselj
r.treselj@architrave.be

Raad van bestuur Hubert Bijmens
Gaëtan Doquire – André Posel
André Schreuer – Robert Treselj

Redactiecomité redaction@architrave.be

Brussel Ludovic Borbath (AABW)
– Gérard Kaiser (UPA-BUA)

Vlaanderen Hubert Bijmens

Wallonië Robert Louppe (AAPL) – Eric Lamblotte,
André Schreuer, Robert Treselj (SRAVE)

Grafische vormgeving en prepress
www.stereotype.be

Vertaling, redactie

BVBA Redactie bureau Palindroom

Druk
Moderna Printing nv

Fotografie
Studio PDG

Advertenties

Isabelle Dewarre – tel. +32 (0)4 383 62 46
id@architrave.be

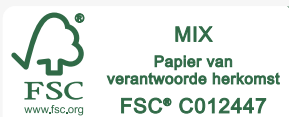
Guy D'Hollander – tel. +32 (0)475 60 35 31
guy.dhollander@architraaf.be

Het tijdschrift wordt uitgegeven met een oplage van 13 150 exemplaren (8 150 NL – 5 000 FR), Levering per direct mail. Gratis, mag niet verkocht worden.

Elke integrale of gedeeltelijke reproductie of verspreiding van in het tijdschrift *architraaf* gepubliceerde pagina's of afbeeldingen die plaatsvindt zonder schriftelijke toestemming van de uitgever, in welke vorm dan ook, is verboden en zal worden bestempeld als namaak. Het tijdschrift *architraaf* is niet verantwoordelijk voor de teksten, foto's en illustraties die werden toegestuurd.

Het tijdschrift *architraaf* en het architraaf-logo zijn gedeponeerde merken.

ISSN 2295-5828

Editoriaal

De golf of het schuim?

De droogte van afgelopen zomer en de bijbehorende hittegolven die een spoor van bosbranden achterlieten, het slechte weer van deze herfst en de bijbehorende stormen die tot een opeenvolging van overstromingen leidden... ze tonen meer dan ooit aan dat de klimaatverandering volop aan de gang is en dat het dringend tijd is om te handelen. Niemand die er nog aan twijfelt dat we ons energieverbruik moeten reduceren en fossiele brandstoffen definitief moeten weren.

In elk van onze projecten ervaren we de gevolgen van deze vastberadenheid door de steeds veeleisendere energieregelgeving. Dagelijks dwingt ze architecten om de meest performante isolatiematerialen, driedubbele beglazing en hoogtechnologische verwarmings- en ventilatietechnieken toe te passen. Onze gebouwen worden luchtdichte dozen die op korte termijn inspelen op de noodzaak om minder energie te verbruiken.

We moeten er echter over waken dat we het bos door de bomen blijven zien en dat architecten zich niet te snel tevredenstellen – lees: zonder dieper na te denken over 'verantwoord bouwen' in de bredere context van de gelimiteerde aanwezigheid van natuurlijke hulpbronnen op onze planeet. De milieu-impact van een gebouw beperkt zich niet enkel tot het energieverbruik. Als we rekening houden met de hele keten, van de winning van grondstoffen tot de verwerking van afval, is de bouwsector verantwoordelijk voor bijna 40% van het CO₂-equivalent in Europa, meer dan 30% van het waterverbruik en 33% van al het niet-gerecycleerde afval. De koolstofvoetafdruk van een 'traditionele' nieuwe woning van 150 m² wordt geschat op ongeveer 60 ton CO₂-equivalent. Dit stemt overeen met zes keer de totale jaarlijkse koolstofvoetafdruk van een Belg.

Traditionele materialen hebben altijd een grotere milieu-impact dan hun biovarianten: een synthetische bepleistering vergt over haar hele levenscyclus honderd keer meer energie per m³ dan een bepleistering van klei en de bouw van een bakstenen muur genereert vier keer meer CO₂-uitstoot dan een muur van hennepblokken. Zand is een niet-hernieuwbare grondstof die sneller wordt gewonnen dan het tempo van natuurlijke vernieuwing. Minder dan 5% van het beschikbare zand is geschikt voor de productie van beton. Toch wordt er wereldwijd jaarlijks 40 miljard ton zand gebruikt, voornamelijk in de bouw en infrastructuur. Afgezien van water wordt geen enkele andere natuurlijke hulpbron in dergelijke mate geëxploiteerd. In een tijdsbestek van slechts een paar decennia is waterverbruik een uiterst delicaat mondiaal probleem geworden. Er dreigen tekorten en de winning van water bedreigt zowel kusten als ecosystemen. Zonder zand zouden er geen beton, asfalt, glas of 'traditionele gebouwen' zijn.

In de wetenschap dat de gangbare praktijken in de bouwsector een zware tol eisen, kunnen architecten zich niet langer tevredenstellen met het voldoen aan de energieprestatieregelgeving en zich niet louter beperken tot het ontwerpen van gebouwen die misschien passief zijn, maar uiteindelijk weinig rekening houden met andere milieugerelateerde uitdagingen. De uitdagingen waar onze maatschappij voor staat, gaan veel verder dan het EPB-verhaal.

Het is tijd voor een doorgedreven aanpak op het vlak van duurzaam bouwen, circulaire economie, gebruik van materialen van biologische oorsprong, hergebruik en recycling. We moeten met nederigheid terugkeren naar de essentie van de menselijke behoeften en onze oorspronkelijke plaats en functie in de evolutie van deze planeet. Creatief zijn, diep nadenken, eerlijk en zuinig zijn bij het bedenken van bouwkundige oplossingen: is dat uiteindelijk niet waar architectuur om draait? Ons metier geeft ons zowel het voorrecht als de verantwoordelijkheid om te bouwen aan de wereld van morgen. Laten we de kracht van de (duurzaamheids)golf zijn in plaats van de lichtheid van het schuim.

Gérard Kaiser, architect en lid van het redactiecomité.

Sonic-tool: de akoestische norm snel en eenvoudig toegepast

De akoestische norm voor woongebouwen kreeg onlangs een update. Naar aanleiding hiervan ontwikkelde Wienerberger de 'Sonic-tool', een rekenmodule die ontwerpers en uitvoerders toelaat om de akoestische norm snel en eenvoudig toe te passen.

De Sonic-tool van Wienerberger is gebaseerd op de normen EN ISO 12354-1 en EN ISO 12354-2. De nieuwe rekenmodule maakt het gemakkelijker om de baksteenconcepten uit de TV 281 van Buildwise projectspecifiek te evalueren en bevat ook een aantal bijkomende baksteenconcepten.

Wienerberger sa
www.sonic-tool.be

Nieuw handboek voor bescherming van stalen draagstructuren

De bescherming van stalen draagstructuren begint bij het ontwerp. Promat helpt onder meer architecten om dit op efficiënte wijze aan te pakken. Het ontwikkelde een handboek als leidraad voor het realiseren van brandveilige structurele staalbescherming. In combinatie met de gecertificeerde Promat-systemen, die doen wat ze beloven, biedt dit handboek de garantie dat bouwprojecten voldoen aan de wetgeving. Alle oplossingen met brandwerende platen, verven en spuitmortels zijn uitvoerig beschreven, gevisualiseerd met constructietekeningen en foto's en – conform de Europese normen en Belgische regelgeving – onderbouwd door de nodige documenten. Bekijk de systeembladen en tabellen om bijvoorbeeld de dikte van de plaat te berekenen.

Download het handboek via: <https://www.promat.com/nl-be/bouw/belgie/handboek-bescherming-draagstructuren-staal-bestellen/>

Promat
www.promat.com – tel. +32 (0)15 71 80 50

Gebogen vliesgevelsysteem MC Wall

De MC Wall-vliesgevel van Aliplast Aluminium Systems werd inhouse gebogen met het oog op plaatsing in het nieuwe kantoor van Commaxx in Kerkrade (NL). De architect ontwierp een opvallende afgeronde gevel, waarvoor gebogen gevelelementen gecombineerd moesten worden met rechte, gesegmenteerde ramen. MC Wall scoort hoog op het vlak van isolatie en kan ook een schitterend rapport voorleggen met betrekking tot de brandwerendheid. Er zijn immers certificaten van EW30 en EW60 beschikbaar. Met een glasdikte van 59 mm kunnen bijna alle beschikbare glastypes geïntegreerd worden.

Bij Aliplast gebeurt alles onder één dak. Zo kan het bedrijf snelle levertermijnen garanderen. Omdat het de profielen zelf lakt, biedt Aliplast Aluminium Systems bovendien 25 jaar kleurgarantie aan op meer dan 25 kleuren.

Aliplast nv/sa
www.aliplast.com

Renson, de 'Solmate' voor een lekker frisse woning

Eerste slimme screens zonder sensoren of domoticasysteem

Na de eerste windvaste screen met ritsgeleiders pakt Renson als eerste fabrikant uit met een échte slimme sturing voor doekzonwering. En dat is goed nieuws voor wie ook voor een verbouwing of na-installatie van doekzonwering op zoek is naar automatisch gestuurde screens zonder te moeten rekenen op een domoticasysteem of extra sensoren. Aan de voorkeuren van een bewoner én de meest actuele cloud data heeft de slimme Renson 'Solmate'-sturing genoeg om in combinatie met de Somfy TaHoma en Renson Connect-app aan de slag te kunnen. Het resultaat? Een lekker frisse woning op warme dagen,

Tektalan A2 Smarttec

Bij Tektalan A2 SmartTec is de tweelaagse combinatie houtwol-steenwol geoptimaliseerd. Het resultaat is een lichtere isolatieplaat met uitstekende brandwerende eigenschappen en goede thermische en akoestische prestaties. Internationale brandtesten tonen aan dat masieve betonnen vloeren bekleed met Tektalan A2 SmartTec-panels een brandwerendheid van 180 minuten kunnen bieden. Deze panelen kunnen als hitteschild fungeren, zodat de integriteit van de constructie tijdens brand langer gewaarborgd blijft.

Voordelen

- Snelle montage: standaardmontage tegen beton met twee bevestigings (vanaf 100 mm paneeldikte) en brandwerende uitvoering met vijf bevestigings
- Hoge akoestische prestaties
- Uitstekende brandwerende eigenschappen (tot 180 minuten mogelijk)
- A2-brandklasse, geen druppelvorming en geringe rookontwikkeling bij brand

Meer info is terug te vinden via www.knauf.com

Knauf
www.knauf.com

zonder dat de bewoners er zelf omkijken naar hebben.

Meer info: <https://renson.net/nl-be/producten/zonwering/slimme-screens>

Renson
www.renson.net – tel. +32 (0)56 30 30 00

ZAmpone architectuur en MADAM architectuur

Woonzorgcentrum op oude kloostersite
p. 15-19

© Tim Van de Velde

Overzicht

03 **Editoriaal**

04 **Nieuws**

Architectuurprojecten

- 16 Politiecommissariaat van Guillemins – Openheid en optimale bescherming
- 23 Spectaculaire opening richting het plein
- 26 Woonzorgcentrum op oude kloostersite
- 34 Authentieke doorzonwoning op haar best
- 44 Gefaseerde vernieuwing van psychiatrisch ziekenhuis
- 48 Unieke gebouwbeleving voedt de creativiteit

DOSSIER

- 08 Grote Prijs Architectuur van Wallonië: overtuigende projecten, overtuigende jury!
- 09 Erelijst 2023

Rubriek Hout

- 20 Design en duurzaamheid verenigd

Rubriek brandveiligheid

- 22 Stalen draagconstructies: architecturale vrijheid mits brandwerende bescherming

Rubriek Cement en beton

- 32 Hydrodemolition: efficiënt en eenvoudig beton verwijderen voor duurzaam herstel

Rubriek Recht

- 38 De verantwoordelijkheid van de architect met betrekking tot het statuut van aannemer

Publireportage

- 19 PROMATECT®-H: brandveilige structuurbescherming en compartimentering op z'n best

Belgian Timber Construction Awards

2024

De eerste nationale prijs voor houtarchitectuur

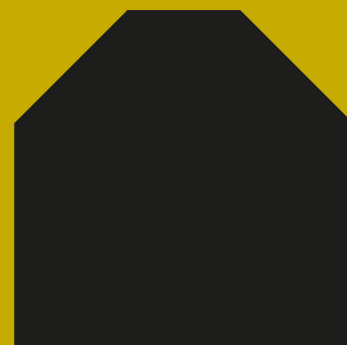
Application
opened from
15.03 until
31.05.2024

Een initiatief
van Hout Info Bois

Categories

Residential
MultiResidential
NonResidential
Extension
AdditionalFloor

www.timberawards.be

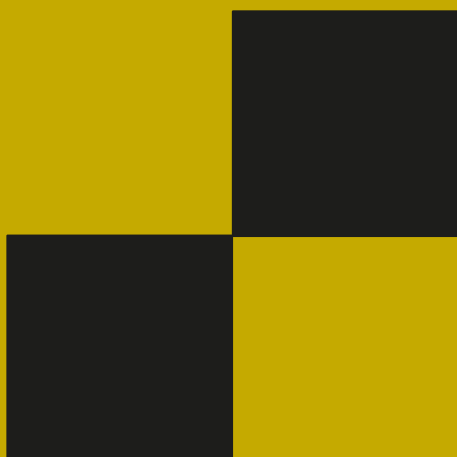
Kalender

15.03.2024
Opening
inschrijvingen

31.05.2024
Eind
inschrijvingen

10.2024
Bijeenkomst jury
en deliberaties

12.2024
Sloevenement
Conferentie
Prijsuitreiking
Walking dinner

Bouwen en verbouwen wil je in stijl doen. Met oerdegelijke materialen die je gebouw futureproof maken. In een matchende kleur en hedendaagse uitvoering. De Aliplast aluminium systemen openen een warme wereld van mogelijkheden voor architecten en constructeurs. Het resultaat van onze technische expertise en investeringen in innovatie en design. Veranderende woningbehoeften, daar spelen wij op in.

www.aliplast.com - info@aliplast.com

aliplast[®]
ALUMINIUM SYSTEMS

Grote Prijs Architectuur van Wallonië: overtuigende projecten, overtuigde jury!

De zevende editie van de Grote Prijs Architectuur van Wallonië (GPAW) heeft haar besluit gekregen en de winnaars zijn bekend! Om ze te selecteren, bestudeerden de juryleden 129 kandidaturen en bezochten ze twintig projecten in alle uithoeken van Wallonië.

De winnaars werden gekozen door vier internationale juryleden, na drie dagen van intensieve beraadslaging enkele weken geleden. Christelle Avenier (Parijs – Avenier Cornejo architectes), Paul Bretz (Luxemburg – Paul Bretz Architectes), Stefan Geenen (Barcelona – Benedetta Tagliabue EMBT) en Françoise N'Thépé (Parijs – Françoise N'Thépé Architecture & Design) doorkruisten heel Wallonië – van Bergen tot Luik – en ontdekten alle hoekjes en kantjes van de provincies Henegouwen, Waals-Brabant en Luxemburg. Ze legden honderden kilometers af om 20 van de 129 ingediende projecten met eigen ogen te kunnen aanschouwen. Hun reisschema werd bepaald door hun grondige analyse van de kandidaturen, al bleef er veel ruimte voor improvisatie. Terwijl sommige projecten meteen unaniem werden goedgekeurd, vormden andere realisaties het onderwerp van verhitte discussies. Om frustraties te voorkomen, waren omwegen geen uitzondering, waardoor de discussies soms nog verder werden aangewakkerd.

Aan het einde van deze intensieve driedaagse bereikten ze een consensus. De lijst met winnaars is geen compromis: de mening en architecturale invloeden van elk jurylid werden gerespecteerd. En elk van hen staat honderd procent achter het eindresultaat.

De bekendmaking van de laureaten, georganiseerd door de Union Wallonne des Architectes (UWA) en het Maison Régionale d'Architecture et d'Urbanisme, vond plaats op donderdag 7 december in het Théâtre Royal in Namen, tijdens een gala-avond die deze zevende editie op gepaste wijze afsloot. Vijf winnaars werden beloond met een award, terwijl vier anderen een interdisciplinaire prijs ontvingen. De erelijst ontdekt u op volgende pagina's, wat ons eens te meer toelaat om de uitmuntende kwaliteit van de hedendaagse Waalse architectuur in de verf te zetten.

Erelijst 2023

Voor deze zevende editie van de Grote Prijs Architectuur van Wallonië werden 129 kandidaturen ingestuurd. Stuk voor stuk Waalse projecten of projecten ontworpen door een architect uit Wallonië en gerealiseerd in de voorbije acht jaar. Negen projecten vielen in de prijzen, vier projecten kregen een eervolle vermelding.

Ze werden onderverdeeld in vijf categorieën: 'Minus 3' (projecten met maximaal drie programma-eenheden – residentieel of gemengd), 'Plus 3' (gebouwen of gebouwgehelen met meer dan drie eenheden – residentieel, diensten of gemengd), 'Publiek gebouw' (openbaar, industrieel, tertiair of cultureel), 'Verstedelijkte ruimte' (kunstwerken of architecturale ruimtes) en 'Buiten Wallonië' (realisatie buiten Wallonië door een Waalse architect). Er werden ook vier interdisciplinaire prijzen uitgereikt: 'Erfgoed', 'Stedelijke reconstructie in de stad', 'Jonge architect' en 'Innovatieve intentie'.

Gids van de Grote Prijs Architectuur van Wallonië 2023

Ontdek de winnaars van de Grote Prijs Architectuur van Wallonië 2023 en een selectie van de beste kandidaturen in dit 124 pagina's dikke boek!

Gratis – exclusief verzendkosten
 → Te bestellen via www.gpaw.be

De erelijst kan u terugvinden op volgende pagina's. Alle projecten zijn ook te raadplegen op de website www.gpaw.be

Categorie 1: Minus 3 (projecten met maximaal drie programma-eenheden – residentieel of gemengd)

Laureaat: **LRArchitectes** – lrarchitectes.com
Woning LE (Ciney)

© Nicolas da Silva Lucas

Eervolle vermelding: **LRArchitectes** – lrarchitectes.com
Tuinatelier (La Hestre)

© Nicolas da Silva Lucas

Innovatieve intentie: **Laboratoire**
La Roseaie, bed and breakfast (Modave)

© Nicolas da Silva Lucas

Innovatieve intentie – Eervolle vermelding: **RESERVOIR A** – reservoir.org
Woning Lacomblez Artamonoff (Marcinelle)

© Marie-Noëlle Daily

LA
GROTE PRIJS
ARCHITECTUUR
2023
VAN WALLONIE

Categorie 2: Plus 3 (gebouwen of bouwgehele met meer dan drie eenheden – residentieel, diensten of gemengd).
Inclusief projecten met kantoorruimte, woningen en gemengde gebouwen die hoofdzakelijk gebruikt worden als kantoor- of woonvolume

Laureaat: **Olivier Fourneau Architectes** – fourneau.eu
Cockerill (Luik)

© Caroline Denhier

Categorie 3: Publiek gebouw (openbaar, industrieel, tertiair of cultureel gebouw)

Laureaat: **TM Baumans-Deffet Architecture & Urbanisme – Canevas** – baumans-deffet.be – canevas.be
Administratief centrum van Luik (Luik)

© Matthieu Litt

Eervolle vermelding: **Label architecture** – labelarchitecture.be
Porcheresse (Porcheresse)

© Stijn Bollaert

Erfgoed: **Baumans-Deffet Architecture & Urbanisme** – baumans-deffet.be
Opleidingscentrum – Design en innovatie (Charleroi)

© Pierrick de Stehle

Jonge architect: **TM Emilie Boeur Architecte** – **Maud Lefever Architecte** – emilieboeur.com
Le Vieux Château (Flobecq)

© Tim van de Velde

Categorie 4: Verstedelijke ruimte (kunstwerken of architecturale ruimtes, publiek toegankelijk of privaat, landschapsinrichting, park enzovoort)

Laureaat: **Atelier Paysage** – atelierpaysage.be
Natuurgebied van Chevetogne

© Maxime Vermeulen

Stedelijke reconstructie: **TM BEE architect – 3XN – JNC international** – beearchitect.be – <https://3xn.com> – <https://jnc.be>
Confluence (Namen)

© P. Piroux

Eervolle vermelding: **RESERVOIR A** – reservoira.org
Gedenktuin tussen hemel en aarde (Marcinelle)

© Marie-Noëlle Dailly

Categorie 5: Buiten Wallonië (realisaties buiten Wallonië door een Waalse architect)

Laureaat: TM Matador atelier d'architecture – De Alzua+ – matador.be – www.dealzua.com
Ilot 11A (Rijsel – Frankrijk)

© Filip Dujardin

U kan alle projecten ook raadplegen op
de website

www.gpaw.be

Politiecommissariaat van Guillemins

Openheid en optimale bescherming

Atelier d'architecture Daniel Delgoffe
Realisatie in Luik

Het nieuwe politiecommissariaat van Guillemins vormt de schakel tussen de omliggende woonwijk en de nabijgelegen spoorweginfrastructuur. De keuze om het in te planten op de hoek van het bouwblok draagt bij aan de visuele identiteit van het geheel en vergemakkelijkt de toegang voor mensen die hulp zoeken. Een cruciaal aandachtspunt in dit project was het vinden van een evenwicht tussen het werkcomfort en de strikte veiligheidsmaatregelen voor het personeel, maar ook tussen de ontvangstomstandigheden en de veiligheid van de bezoekers.

Terwijl de gevel aan de straatkant bescherming moet bieden, zorgt de binnenkoer voor een royale natuurlijke lichtinval, terwijl de bezonning van het aangrenzende gebouw intact blijft. De procedures, en in het bijzonder de verschillende niveaus van toegankelijkheid voor de bezoekers, werden gebruikt om de functionele indeling op een intuïtieve manier te structureren. De uitdaging was om de specifieke (veiligheids)eisen na te leven met behoud van de ruimtelijke kwaliteit.

De ontvangstruimte is ontworpen met aandacht voor de verschillende situaties die mensen naar het politiecommissariaat kunnen leiden. De eerste balie staat rechtstreeks in contact met de ontvangstruimte en oriënteert de 'bezoeker'. Twee andere balies bevinden zich op enige afstand van de ingang, zodat verzoeken discreter kunnen worden behandeld.

De drie niveaus van het gebouw zijn op een doordachte manier georganiseerd. Het gelijkvloers omvat alle ruimtes/functies

waar externe bezoekers naartoe gaan of worden gebracht. Dit gaat van de open ruimte met de balies tot de cellen en de verhoorkamers. Deze ruimtes bieden alle benodigde discretie. De kantoren daarentegen kijken uit op de binnenkoer en vormen bijgevolg een aangename, lichte werkplek. De façade van deze kantoorruimte is ontworpen als een gordijngewel om maximale transparantie te bieden en van de binnenkoer een verlengstuk van het interieur te maken.

De eerste verdieping biedt voornamelijk plaats aan individuele of landschapskantoren, die af en toe publiek toegankelijk zijn. Deze ruimtes staan eveneens in open verbinding met de binnenkoer.

De tweede verdieping herbergt ruimtes die alleen toegankelijk zijn voor het personeel: sociale ruimtes (refter/briefingruimte), kleedkamers en alle technische lokalen. In het verlengde van de refter bevindt zich nog een terras.

Atelier d'architecture Daniel Delgoffe
rue du Nouveau Sart 8 – 4050 Chaudfontaine
tel. +32 (0)4 368 79 73
www.aadd.be

Projectmedewerkers
Daniel Delgoffe (architect-vennoot)
en Loïc Maréchal (architect)

Studiebureaus
Lemaire ingénieurs

Bouwheer
Stad Luik

Hoofdaannemers
Sogepar Construct
Batitec

Foto's
© Maud Faivre

Promat

PROMATECT®-H: brandveilige structuurbescherming en compartimentering op z'n best

PROMATECT®-H brandwerende platen worden al meer dan veertig jaar in tal van toepassingen getest en geïnstalleerd. Deze unieke calciumsilicaatplaten zijn onbrandbaar, stootvast en vochtbestendig en bieden tot wel 4 uur structurele stabiliteit in geval van brand. PROMATECT®-H-platen zijn uiterst betrouwbaar en eenvoudig te verwerken en beschikken over alle nodige certificaten om hun uitstekende brandweerstand in uiteenlopende omstandigheden te bewijzen. Dankzij deze unieke combinatie van eigenschappen zorgt PROMATECT®-H voor gemoedsrust bij iedereen die betrokken is bij een bouwproject: opdrachtgever, architect, aannemer én plaatser.

Wat zijn de toepassingsgebieden?

PROMATECT®-H-platen garanderen een zeer goede brandwerende bescherming van de draagconstructie en compartimenten van gebouwen. Met PROMATECT®-H is alles begonnen voor Promat. Het is een gelaagd systeem dat het principe van een vezelcementplaat koppelt aan de beproefde calciumsilicaattechnologie van het bedrijf. Dit resulteert in een erg brandstabiële plaat die geschikt is voor allerhande toepassingen. Ze beschermt zowel stalen als betonnen kolommen en liggers. Ook betonnen en houten vloeren of betonnen welfsels kunnen brandwerend beschermd worden met PROMATECT®-H.

Het type bouwwerk, de hoogte en de functie van het gebouw zijn bepalend voor de Belgische brandwerendheidseisen voor draagconstructies, die variëren van 30 tot 240 minuten. Ook voor hogere brandcurves bij blootstelling aan temperaturen tot 1100 °C garandeert PROMATECT®-H nog steeds tot 240 minuten brandwerendheid. Deze hogere brandwerendheden zien we vaak in ondergrondse parkeergarages.

Naast structuurbescherming is PROMATECT®-H eveneens interessant voor compartimentering in toepassingen als plafonds, wandsystemen, schachtafsluitingen en gevelelementen. Hierdoor wordt brandoverslag naar andere ruimtes binnen het gebouw verhinderd. Zeker bij oudere gebouwen, die vaak niet volgens de huidige normen gebouwd zijn, vormt dit een grote meerwaarde. Op die manier verkleint de PROMATECT®-H-plaat het risico op structurele gebouwschade, wat op lange termijn

een enorme impact kan hebben. Ze geeft de brandweer immers ook extra tijd om de nodige bluswerken en evacuaties uit te voeren. Na een eventuele brand kunnen de platen eenvoudig verwijderd en vervangen worden, zonder dat er verder grote structurele maatregelen nodig zijn. Eenvoudig en toch bijzonder efficiënt!

Lange levensduur verzekerd

Sinds meer dan veertig jaar ontwikkelt en optimaliseert Promat, vanuit zijn R&D center in Tisselt, de prestaties van deze plaat. Kiezen voor PROMATECT®-H is dan ook kiezen voor zekerheid, gesteund op maximale test- en praktijkervaring. Volgens de EN-testnorm hebben brandwerende platen een maximale levensduur van 25 jaar. Uit regelmatige controles van gebouwen en tunnels waarin PROMATECT®-H-platen tientallen jaren geleden geplaatst werden, blijkt dat deze plaat veel langer meegaat zonder in te boeten aan prestaties. Zo helpt PROMATECT®-H toekomstgericht bouwen en draagt het bij tot een duurzaam bouwproces.

Lokale productie

PROMATECT®-H wordt in België geproduceerd. Hiermee minimaliseert Promat de impact op onze omgeving. Dat doet het bedrijf ook met andere maatregelen. Promat vervoert zijn grondstoffen over water om transportbewegingen op de weg te verminderen, heeft zich recent een waterzuiveringsinstallatie aangeschaft, maakt gebruik van zonnepanelen en vangt regenwater op om gebruik van drinkwater te minimaliseren.

Promat heeft een technische dienst die architecten helpt bij het brandveilig maken van hun bouwontwerp. Wie op zoek is naar projectadvies kan rekenen op advies op maat en een gedegen partnership.

→ Meer informatie over PROMATECT®-H is terug te vinden via www.promat.com.

Design en duurzaamheid verenigd

Commission Locale de Développement Rural d'Olné
Realisatie in Olné

Medio 2023 werden in Olné, dat te boek staat als een van de mooiste dorpen van Wallonië, twee gezellige verpozingsruimtes ingewijd die design en duurzaamheid combineren. Ze zijn gelegen in het gehucht Bois d'Olné – langs wandelpaden vlak bij het gehucht Gelivaux – en zijn het resultaat van precisiewerk dat is uitgevoerd door een burgerparticipatieorgaan, met de hulp van de gemeente.

Het begon allemaal met een aanvraag voor de projectoproep 'C'est ma ruralité' van de SPW. De werkgroep Paden van de Commission Locale de Développement Rural d'Olné (CLDR), die graag verpozingsplekken wilde creëren in de gehuchten van Olné en langs de plaatselijke wandelroutes, diende een voorstel in voor een reeks structuren met picknicktafels en een dak. Na een subsidie van 14.400 euro te hebben gekregen van de plaatselijke overheid maakte de CLDR de nodige schetsen. Nadat de materialen via openbare aanbestedingen waren aangekocht, zijn de structuren ter plekke gebouwd en geïnstalleerd, met de hulp van de wegendienst van Olné.

De constructies bestaan uit cortenstaal en lokaal robiniahout. Dankzij hun uitgepuurde design passen ze perfect bij het landelijke karakter van het gebied en voegen ze tegelijkertijd een vleugje innovatie, originaliteit en moderniteit toe. Het is ook de moeite waard om het duurzame karakter van de verpozingsplekken te benadrukken, dat onder meer voortvloeit uit het gebruik van cortenstaal zonder oppervlaktebehandeling of nabewerking en lokaal hout dat bijzonder geschikt is voor het regionale klimaat en buitentoepassingen.

Met hun attractieve ligging (inclusief prachtig uitzicht over het groene landschap van Olné), resistentie tegen de plaatselijke klimatologische grillen en ecologische karakter moedigen deze nieuwe verpozingsruimtes bewoners en wandelaars van verschillende generaties aan om gezellig samen te troepen en even uit te blazen. Tegelijkertijd promoten ze 'zacht toerisme' in de regio, met respect voor de bezoekers, de omwonenden en de natuur.

— **Sven Eeckhout** – Senior Promat Expert

Stalen draagconstructies: architecturale vrijheid mits brandwerende bescherming

Staal is sinds jaar en dag een aantrekkelijk constructiemateriaal. Het is sterk, slank en flexibel en het biedt architecturale vrijheid. Staal is immers in verschillende vormen uit te voeren. Een belangrijk aandachtspunt is dat staal zijn sterkte verliest bij brand, waardoor het zal vervormen en zijn draagkracht afneemt. Daarom is het belangrijk om maatregelen te treffen die staal gedurende een bepaalde tijd beschermen tegen brand.

Brandweerstand en normen

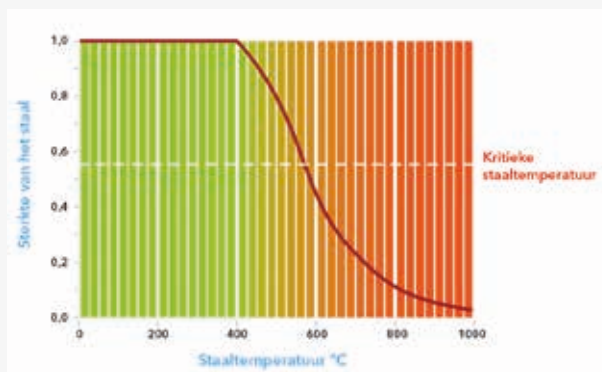
Om een gebouw brandveilig te ontwerpen en te realiseren, legt de Belgische regelgeving eisen op met betrekking tot de brandweerstand van structurele elementen. De brandweerstand van dragende elementen is de tijd dat het bouwelement zijn dragende functie blijft vervullen. Dit wordt uitgedrukt met het R-criterium (dragend en niet-scheidend). De brandweerstand wordt bepaald via een brandproef met bijhorende temperatuurcurve (ISO 834).

De brandweerstand van een beschermde draagconstructie wordt bepaald via een brandproef op belaste bouwelementen volgens de normenreeks EN 1365-1 tot 6. Om de bijdrage van beschermingsmaterialen – zoals brandwerende verf, platen en sprays – aan de brandweerstand van dragende elementen te beoordelen, moet er een proef worden uitgevoerd volgens de normenreeks EN 13381-1 tot 10.

Draagvermogen van staal

Het grote voordeel van werken met staal in het kader van architecturale projecten is dat het onbrandbaar is (brandreactieklasse A1). Desondanks verliest staal zijn sterkte bij verhitting. Hierdoor zal het staal doorbuigen, vervormen en uitzetten. Bij een temperatuur van ongeveer 400 °C vermindert de effectieve vloeigrens van constructiestaal tot ongeveer 60% van de oorspronkelijke waarde. Het is dus niet omdat een materiaal een goede brandreactie heeft dat het ook een goede brandweerstand heeft.

De kritieke staaltemperatuur is een belangrijke parameter voor de brandweerstand bij staal. Dit is de temperatuur waarbij een stalen constructie-element met een gelijkmatige temperatuurverdeling naar verwachting zal bezwijken bij een gegeven belastingsniveau. De benuttingsgraad van staal zal in dit opzicht een belangrijke factor zijn. De kritieke staaltemperatuur wordt berekend door de stabiliteitsingenieur, conform EN1993-1-2 (Eurocode 3) voor staalconstructies, of via de waarden bij ontstentenis die opgenomen zijn in de nationale bijlage van EN 1993-1-2.

De volgende kritieke temperaturen worden aangehouden voor elementen van klasse 1 tot 3:

- 540°C voor vrij opgelegde liggers en getrokken elementen
- 570°C voor hyperstatische liggers
- 500°C voor gedrukte elementen en elementen onderworpen aan buiging en axiale knik

Naast de kritieke staaltemperatuur zal ook de profielfactor een beduidende rol spelen. De profielfactor van een stalen element is de verhouding tussen het oppervlak dat aan brand blootgesteld wordt en het volume van het element per lengte-eenheid. De profielfactor is bepalend voor de opwarmingsnelheid van een stalen element. Een slank I-profiel zal bijvoorbeeld een hogere profielfactor hebben en daardoor sneller opwarmen.

Wat gebruiken om staal te beschermen tegen brand?

Architecten hebben verschillende mogelijkheden om de brandweerstand van staal te verhogen, zoals:

- Een profielvolgende bescherming met bijvoorbeeld brandwerende spray of verf
- Beplating waarbij een kast gebouwd wordt rondom een ligger of kolom

Ga voor projecten met stalen draagconstructies te rade bij professionals in passieve brandbescherming. *Never compromise on safety*, ook niet als architect.

Spectaculaire opening richting het plein

RESERVOIR A

Realisatie in Anderlecht

De inrichting van deze gemeenschapsruimte op het Brusselse Lemmensplein maakt deel uit van een reeks interventies in het kader van opeenvolgende wijkcontracten. Bij het afsluiten van het wijkcontract 'Compas' werd de nadruk gelegd op de plaatselijke sociale problemen, die het negatieve imago van de buurt versterkten. De gemeenschapsruimte moet opnieuw een positief elan creëren en tegemoetkomen aan de behoeften van diverse verenigingen en hun specifieke bezigheden, van bijlessen tot culturele activiteiten.

Het architecturale concept is gebaseerd op een aantal belangrijke intenties, waaronder het maximaal opentrekken van het plein, het flexibel maken van de ruimte en het creëren van een nieuw imago voor de buurt. De eerste stap bestond uit het herdefiniëren van de ingang door de grote vitrine te vervangen door een rechthoekig kader met vouwglas dat volledig open kan.

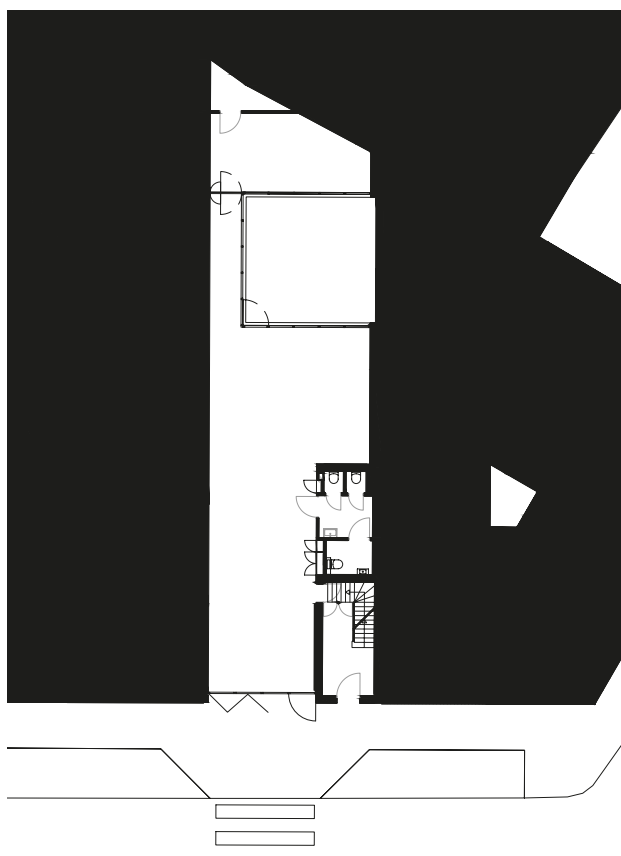
Op de voorgevel prijkt de naam van de gemeenschapsruimte, 'LEMMENS', in kleur en geïntegreerd in een wit rechthoekig parallelepipedum, waarmee de identiteit van het plein wordt geaccentueerd. De flexibiliteit van de ruimte wordt gewaarborgd door vaste sanitaire voorzieningen, een buitenkoer, een polyvalente zaal en ruimtes die worden afgebakend door doorschijnende akoestische gordijnen.

De gordijnen spelen met het licht en creëren een mysterieuze sfeer. De bibliotheek, die zich langs de linkermuur bevindt, vormt de rode draad in het interieur en verbindt de verschillende activiteiten en ruimtes. De esthetiek van de gemeenschapsruimte is gebaseerd op neutrale tinten die de aanwezige elementen benadrukken. Ook in ecologisch opzicht is er heel wat vooruitgang geboekt dankzij groendaken, thermische isolatie, aluminium raamkozijnen met thermische onderbrekingen, dubbele beglazing, een nieuwe verwarmingsketel in de kelder en ventilatie met warmterecuperatie.

Er is veel aandacht besteed aan akoestische isolatie, die geoptimaliseerd wordt via een gemetseld betonblok, minerale wol, een isolerend verlaagd plafond en volle borstweringen. Glazen wanden en de koepel zorgen voor de nodige natuurlijke lichtinval, die wordt aangevuld met spotverlichting.

Kortom: het doel van het project was om een eenvoudige, multifunctionele gemeenschapsruimte te creëren die een meerwaarde vormt voor de buurt en die het Lemmensplein een positieve boost geeft. Missie geslaagd!

RESERVOIR A

quai Rimbaud 26 – 6000 Charleroi
 tel. +32 (0)71 32 66 14
 Van Volxemlaan 264 – 1190 Vorst
 tel. +32 (0)2 514 66 14
 rue de l'Oratoire 36 – 7000 Bergen
 tel. +32 (0)65 98 18 38
www.reservoir-a.org

Projectmedewerkers

Julien Dailly (architect-vennoot), Cédric Lodewickx,
 Margaux Darras (projectarchitect), Lotte Mattelaer
 (architect), Jean-Yves Dal (ingenieur-architect en
 akoestisch specialist)

Bouwheer

Gemeente Anderlecht

Hoofdaannemer

BRUDEX

Foto's

© Marie-Noëlle Dailly

Woonzorgcentrum op oude kloostersite

ZAmpone architectuur en MADAM architectuur
Realisatie in Eizingen

Op een oude kloostersite aan de rand van de landelijke dorskern van Eizingen, waar reeds een school en een dagcentrum gevestigd waren, verrees een woonzorgcentrum voor personen met een meervoudige handicap. Het markante volume werd op een doordachte manier ingeplant om de woonbeleving te optimaliseren op basis van de specifieke (zorg-) noden en de unieke landschappelijke kwaliteiten van de site. Daarbij stond de creatie van verschillende sferen centraal.

Wat voor de architecten begon met het ontwerp van twee nieuwe leefgroepen voor mensen met een meervoudige handicap, groeide al snel uit tot de opmaak van een masterplan voor de volledige kloostersite, die getypeerd wordt door drie karakteristieke elementen: de aanwezige bebouwing (oude schuur, schoolgebouwen en dagcentrum), een hellende wei met

prachtige boomgaard en een oude kloostermuur die de volledige site omzoomt. Daarbij was het primaire uitgangspunt dat de verdere toekomstige ontwikkeling van de site met respect voor de bestaande context moest gebeuren. De buurt en de bevoegde administratieve diensten werden via een participatief traject intensief betrokken bij dit proces.

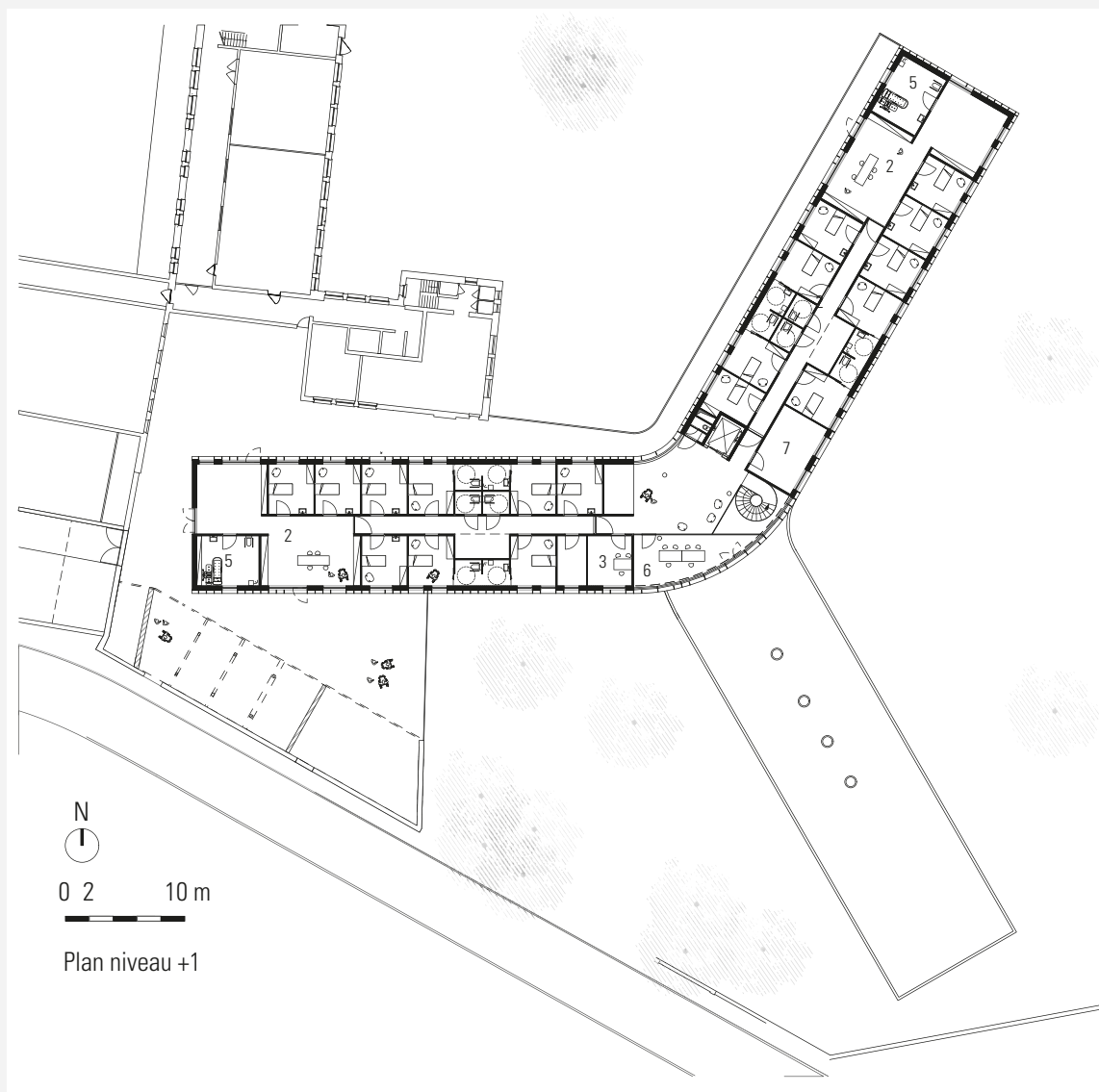

Initieel waren er meerdere toekomstige uitbreidingen gepland. Door deze intelligent te groeperen, werd het unieke karakter van de site gevrijwaard. De initiële opdracht werd dan ook gherdefinieerd tot de bouw van vier leefgroepen. Daarvoor ontwierpen de architecten een eenvoudig en leesbaar volume, dat kan worden omschreven als twee op elkaar gestapelde 'boomerangs', waarvan elk een leefgroep omvat. Het volume is zo ingepland dat elke vleugel in relatie staat tot een van de drie karakteristieke elementen: de geborgenheid van het erf, de openheid van de wei en de intimiteit van de oude kloostermuur. Hierdoor is er in de schijnbaar identieke vleugels van het gebouw toch sprake van een heel andere beleving. Ondanks de schaal en het hedendaagse karakter van het gebouw past het op een subtiele en respectvolle manier in het historische dorpsbeeld. De kloostermuur en de oude schuur zijn nog steeds alomtegenwoordig, terwijl het nieuwe gebouw pas in tweede instantie in het oog springt.

De bewoners vormen een specifieke doelgroep die nood heeft aan veel zorg, rust en geborgenheid, waarbij ongewenste prikkels tot een minimum beperkt moeten worden. Binnen in het gebouw lag de nadruk dan ook op het creëren van een huiselijke sfeer. Het vloerplan is op een heldere en leesbare manier opgebouwd. Zowel op het gelijkvloers als op de verdieping is er een centrale polyvalente ruimte ingericht, van waaruit de circulatie naar de verschillende leefgroepen vertrekt. De leefruimtes bestaan uit twee gekoppelde plekken die door hun onderlinge schakeling een wisselend uitzicht en een andere oriëntatie hebben. Ze ademen huiselijkheid en geborgenheid, maar bieden tevens voldoende afwisseling en baden in het licht.

Ook in de omgevingsaanleg werden verschillende sferen gecreëerd: het centrale 'plein', het 'landschapspark' en de 'aangelegde tuin' aan de overdekte schuur. Door optimaal gebruik te maken van de helling van het terrein is het gebouw integraal toegankelijk, waarbij een lift in principe niet noodzakelijk is. De leefgroepen op het gelijkvloers grenzen rechtstreeks aan het 'landschapspark' en het centrale 'plein'. Op de verdieping grenzen de leefgroepen aan terrassen die overvloeien in een overdekte buitenruimte, die is ondergebracht in de gerenoveerde schuur. Het bestaande dagcentrum grenst eveneens aan het centrale 'plein' (op het gelijkvloers) en de overdekte buitenruimte in de schuur (op de verdieping). De overdekte schuur heeft dan weer een rechtstreekse link met de aanpalende school en de straat, waardoor ze gebruikt kan worden voor allerlei activiteiten. Het 'landschapspark' is niet enkel bestemd voor de bewoners van het woonzorgcentrum en de gebruikers van het dagcentrum, maar is ook toegankelijk voor buurtbewoners. Op die manier vormt de site een 'open campus' binnen het dorp.

ZAmpone architectuur

Scheldestraat 62 – 1080 Sint-Jans-Molenbeek
tel. +32 (0)2 256 33 41
www.zampone.be

MADAM architectuur

Sint Katelijnestraat 3/3 – 1000 Brussel
tel. +32 (0)2 502 19 41
www.madamarchitectuur.be

Projectmedewerkers

Jelle Geraerts en Karel Petermans (ZAmpone architectuur), Door Smits (MADAM architectuur)

Bouwheer

Zonnelied vzw

Landschapsarchitect

Floris Steyaert

Aannemers

Sadones (hoofdaannemer)
De Tender (interieurinrichting)
Electro Verbeke (elektriciteit)
Utel (technieken)

Foto's

© Tim Van de Velde

U wil een mooi architectuurproject laten verschijnen?

HET IS VOLLEDIG GRATIS
VOOR ARCHITECTEN

ARCHITRAAF HEEFT EEN OPLAGE VAN
13.000 EXEMPLAREN

→ **Contacteer ons selectiecomité**

Isabelle Dewarre
id@architrave.be
www.architraaf.be

architraaf

FEREB vzw/ASBL
Grootveldlaan 148 – 1150 Sint-Pieters-Woluwe – info@fereb.be – www.fereb.be

Hydrodemolition: efficiënt en eenvoudig beton verwijderen voor duurzaam herstel

Boekentoren Gent tot 55 m hoog vanop een stelling – 6 cm diepte

Hydrodemolition is een efficiënte en veilige methode om beton te slopen, te stralen of saneren en de overige constructie niet te beschadigen. Hiermee wordt het beton tot de gewenste diepte verwijderd, maar blijft de rest van de constructie – waaronder de wapening – onbeschadigd. Het garandeert een uitstekende basis om de betonherstelling uit te voeren met een perfecte hechting aan de bestaande constructie.

In de vorige edities van architraaf wees FEREB reeds op het belang van de voorbereiding voor het realiseren van een duurzame betonherstelling. De diagnose of het vooronderzoek, waarbij de aard en de omvang van de schade in kaart worden gebracht, vormt de basis. De voorbereiding van de ondergrond is echter ook van wezenlijk belang voor het bekomen van een goede hechting en het voorkomen van nevenschade door extra scheurvorming.

De techniek die in het kader van duurzaam betonherstel meer en meer wordt toegepast, is 'hydrodemolition'. Daarbij wordt het bestaande beschadigde beton selectief verwijderd met water onder zeer hoge druk. Zo kan beton probleemloos verwijderd worden tot achter de wapening zonder deze te beschadigen. Bij toepassing van de traditionele methode met de pneumatische hamer bestaat altijd het risico dat de wapening geraakt wordt, zodat er trillingen ontstaan waarbij mogelijk haarscheurtjes in het niet-aangetaste beton kunnen verschijnen. Dit kan na verloop van tijd leiden tot nieuwe schade.

VOORDELEN VAN HYDRODEMOLITION

- Trillingsvrij
- Geen microscheurtjes
- Wapeningsparend
- Er ontstaat een ruw oppervlak voor een perfecte hechting
- Stofvrij dankzij binding met water

Wegnemen muur na levering verkeerde betonkwaliteit.

- Selectief verwijderen van beschadigd beton door diepte-instelling
- Beschadigd beton wordt automatisch dieper verwijderd

SOORTEN TOEPASSINGEN VAN HYDRODEMOLITION

- Selectieve methode: tot circa 50 cm onder de wapening – bij 1000 bar en een debiet tot 260 liter water
- Scarification: opruwen van het beton tot 12 mm – druk van > 2500 bar
- Hydrodemolition op volle diepte
- Hydromilling: snijden in het beton met een druk van > 2500 bar. De diepte kan hierbij nauwgezet worden gecontroleerd.

BENODIGDE TECHNISCHE UITRUSTING

Voor het uitvoeren van hydrodemolition is specifieke apparatuur noodzakelijk, zoals een hogedrukpomp van 1000 tot 3000 bar en hogedrukslangen met een lengte van maximaal 140 meter. De hogedrukpomp kan gecombineerd worden met een robot of een pistool dat manueel wordt bediend.

De keuze tussen een robot of manuele bediening hangt af van de aard van het werk, de bereikbaarheid en het budget. Een robot is uiteraard veiliger, aangezien deze vanop afstand wordt bestuurd en er een afschermkap wordt geplaatst om het wegspringen van losgewerkt beton te voorkomen. Een robot garandeert een hoge productiviteit en de bewegingen kunnen nauwkeurig ingesteld worden. Een robot kan zowel op hoogte als onder een vloer worden ingezet, en dit op plaatsen waar manueel werk erg moeilijk is.

Voor kleinere toepassingen wordt meestal gebruikgemaakt van een spuitpistool. Hou er rekening mee dat de tegendruk erg hoog kan oplopen (tot 25 kg). Ook voor afwerking en patchherstellingen kan deze techniek worden ingezet. Een goede bescherming van de operator met de geschikte PBM's is noodzakelijk.

Hydrodemolition gebeurt met water. Hiervoor is zuiver water (drinkwaterkwaliteit) noodzakelijk en ook het debiet moet toereikend zijn. Veelal wordt een buffertank geplaatst om

Temsebrug na hydrodemolition op 2 cm en na opkuis.

Wegspuiten voeg tot 70 cm diepte - werf Aalst.

Tunnel Brussel – Hydrodemolition plafond op 4 cm.

voldoende capaciteit te voorzien en de pompen continu te voeden.

Meer informatie omtrent duurzaam betonherstel:

www.fereb.be

Bron: Bart Boone -Jacobs Cleaning Olen

www.jacobcleaning.be

Authentieke doorzonwoning op haar best

FORK Architects
Realisatie in Hasselt

Liefde op het eerste gezicht: het bestaat. In 2018 raakte een koppel gecharmeerd door een statig pand aan het Heilig-Hartplein in Hasselt. De nieuwe heer en vrouw des huizes stonden aanvankelijk nochtans voor een groot dilemma, want er was een complexe verbouwing nodig om de verouderde rijwoning op te waarderen naar de hedendaagse standaarden op het vlak van energie-efficiëntie en leefcomfort. Gelukkig zag een bevriende architect de unieke opportuniteit en was de aankoop nog geen 24 uur later in kannen en kruiken

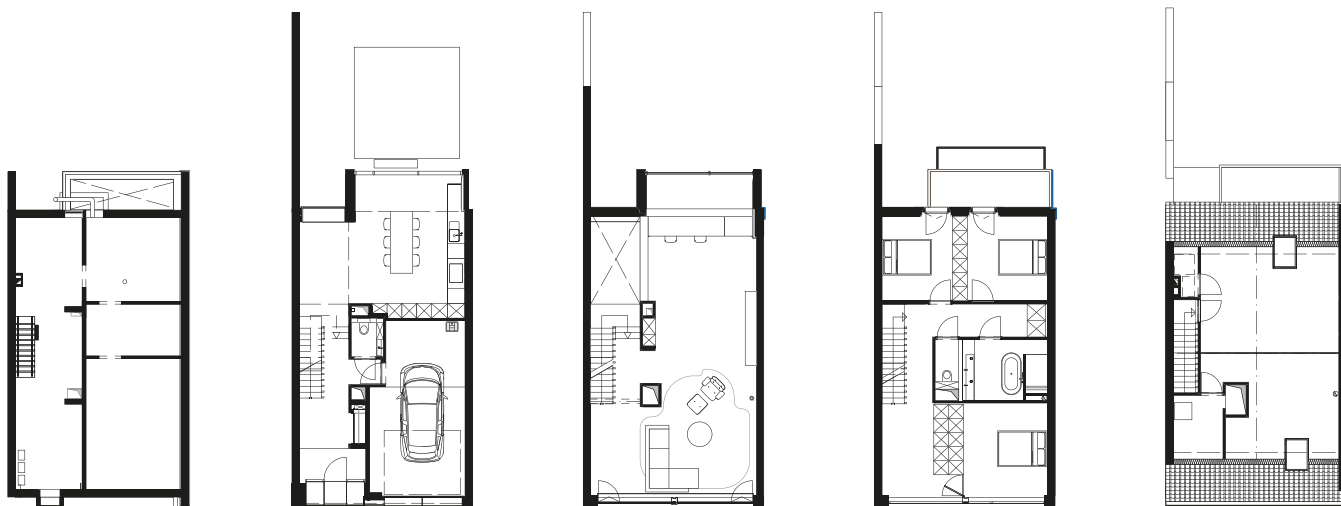

De Heilig-Hartwijk is een gezellige tuinwijk ten noordwesten van het Hasseltse centrum, binnen de grote ring rond de stad. Het Heilig-Hartplein wordt gekenmerkt door een onverhard groenplein en een modernistisch kerkgebouw met een opengewerkte voorgevel van glas-in-loodramen. De initiële vergunning voor deze fraaie bel-etagewoning met inpandige garage werd afgeleverd in 1966. Het ontwerp was van de hand van architect M.H. Geerkens.

Op bouwtechnisch en energetisch vlak was de woning volledig gedateerd, waardoor een grondige renovatie met behoud van origineel karakter en stijl de uitdaging vormde. Respect voor de unieke context en de uitstraling van de 'Stijlwijk' van Hasselt was immers een essentiële vereiste. Het kwam er dan ook op aan om de authentieke uitstraling van het pand te vrijwaren door zo veel mogelijk originele elementen te behouden. De voorgevel wordt gekenmerkt door strenge eenvoud en veel glas. De verdiepingen zijn gerealiseerd volgens het doorzonprincipe. De wijzigingen in het woonprogramma hebben zich door de jaren heen vooral op het gelijkvloers gemanifesteerd. De relatie met de gunstig georiënteerde tuin was in het verleden eerder beperkt. Vandaar de wens om extra openheid, natuurlijke lichtinval en connectie met de buitenomgeving te creëren.

De aanpassingen binnen in de woning hadden vooral betrekking op het verleggen van de (leef)keuken naar het gelijkvloers niveau om optimaal gebruik te kunnen maken van de zuidgerichte stadstuin. Door aan de achtergevel een grote vide te voorzien, ontstond een optimaal gevoel van ruimtelijkheid en werden de verticale relaties tussen de belangrijkste leefruimtes (keuken en zitruimte) versterkt. De leefruimte op de verdieping werd op die manier ook een stuk achteruit geplaatst ten opzichte van de opengewerkte achtergevel, waardoor de privacy van de bewoners gegarandeerd is en direct zonlicht wordt opgevangen. De verticale circulatie is tot in de zolderruimte opengewerkt via een nieuwe open trap met bordessen. Deze garandeert telkens opnieuw verrassende doorzichten, terwijl de natuurlijke lichtinval op elke verdieping van de woning voor een ander gevoel en beleving zorgt.

Het materiaalgebruik en de beeldkwaliteit refereren zoveel mogelijk aan de oorspronkelijke woning uit de jaren 60. De voorgevel knipoogt naar dat modernistische verleden door de uitgeknipte combinatie van houten schrijnwerk, grote glaspartijen en geglazuurde gevelsteen. De achtergevel is bekleed met een neutrale 'beerse brik', die samen met de grote opengewerkte raamopeningen en de vide voor rust en evenwicht zorgt. Karaktervolle materialen als hout, beton, staal en glas zijn op een ambachtelijke, maar hedendaagse manier toegepast. Daarnaast is er ook veel aandacht besteed aan details zoals verlichting, kleuren, texturen en akoestiek.

FORK Architects

Tiensesteenweg 112 – 3800 Sint-Truiden
tel. +32 (0)11 15 15 08
www.forkarchitects.be

Projectmedewerkers

Realisatie door ILB Architecten, ontwerp door Meindert Leenders

Studiebureau stabiliteit

Dubimax

Bouwheer

Privé

Aannemers

Alex Loos (algemene bouwwerken)
Lucon (gepolierde betonvloeren)
Attila Vreys (houten vloeren)
Tim Arnoys (sanitair en verwarming)
Ilsbroux Technics (ventilatie)
Smart Living (elektriciteit)
Surinx (pleister-, gyproc- en schilderwerken)
Romulus & Remus Projects (vast meubilair)
Gebrola (binnenbetimmering)
Maestriperi (dakbedekking)
Smolders (buitenschrijnwerk)

Foto's

© Philippe van Gelooven

Jean-Pierre Vergauwe, advocaat

jp.vergauwe@jpvergauwe.be – Dit artikel kan tevens geraadpleegd worden op de website www.jpvergauwe.be

De verantwoordelijkheid van de architect met betrekking tot het statuut van aannemer

1. DE BASISBEGINSELEN

Het statuut van de aannemer

A. Toegang tot het beroep

Vanuit administratief oogpunt moeten aannemers voldoen aan specifieke voorwaarden met betrekking tot de toegang tot het beroep, naast andere voorwaarden die hieronder worden toegelicht. De toegang tot het beroep werd geregionaliseerd (artikel 6 §1, VI, 6 van de Bijzondere Wet op de Institutionele Hervormingen).

In het Vlaams Gewest heft het decreet van 18 mei 2018 de wettelijke bepalingen met betrekking tot de basiskennis bedrijfsbeheer op. Het besluit van de Vlaamse regering van 19 oktober 2018 trekt het Koninklijk Besluit van 29 januari 2007 in, dat betrekking had op de beroepsbekwaamheid voor het uitoefenen van zelfstandige activiteiten in de bouw, elektrotechniek en algemene aanneming. Als gevolg hiervan is de bouwactiviteit in het Vlaams Gewest niet langer onderworpen aan de federale regelgeving die de toegang tot het bouwberoep regelt.

In het Waals Gewest is deze wetgeving echter nog steeds van kracht.

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest ligt de zaak iets ingewikkelder. Op 17 maart 2023 keurde de Brusselse regering een ontwerp van ordonnantie goed ter vereenvoudiging van de regels voor de toegang tot bepaalde beroepen in de hoofdstad. Het doel van deze ordonnantie is het afschaffen van de verplichting om een basiskennis bedrijfsbeheer aan te tonen om zo het ondernemerschap in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest aan te moedigen en bijgevolg in overeenstemming te brengen met de eerder vermelde wetgeving van het Vlaams Gewest. Deze voorschriften moeten in de eerste helft van 2024 van kracht worden. De huidige wetgeving blijft dus voorlopig in voege.

B. Inschrijving bij de KBO

Alle bedrijven moeten zich registreren bij de Kruispuntbank van Ondernemingen (KBO). Zie de wet van 10/2/1998 en KB 27/1/2007.

In een arrest van 6 september 2018 (Bergen, 6 september 2018, ongepubliceerd, RG nr. 2017/RG/625) onderscheidde het Hof

van Beroep van Bergen de sanctie voor het niet hebben van toegang tot het beroep van die voor het niet registreren bij de KBO. Volgens dit arrest moet de verplichting om toegang te hebben tot het beroep, die in het algemeen wordt beschouwd als een verplichting van openbare orde, worden onderscheiden van de verplichting om ingeschreven te zijn bij de KBO, die dat volgens het Hof van Beroep van Bergen niet is.

C. Registratie

Deze verplichting is verdwenen sinds 1/9/2012 (zie R.D. 3/8/2012). Maar, zonder hier in detail te treden, er dient te worden opgemerkt dat de inhoudingsplicht en hoofdelijke aansprakelijkheid voor de belasting- en socialezekerheidsschulden van de ondernemer blijven bestaan. De verplichtingen die aan de opdrachtgever worden opgelegd, zijn niet van toepassing op natuurlijke personen die werk strikt voor privédoeleinden laten uitvoeren. (zie B. Kohl, *Contrat d'entreprise*, Bruylant, 2016, p. 876).

D. Erkenning van aannemers van werken

De wet van 20 maart 1991 regelt de voorwaarden voor de toegang van aannemers tot overheidsopdrachten en heeft betrekking op de geschiktheid om de beroepsactiviteit uit te oefenen, de economische en financiële draagkracht en de technische beroepsbekwaamheid van de aannemer.

Het College van Deskundigen Architecten van België heeft een interessante gids gepubliceerd om ondernemersvaardigheden na te gaan.

De aansprakelijkheid van de architect: een herinnering aan enkele principes

A. Contractuele aansprakelijkheid van de architect

De contractuele aansprakelijkheid van de architect wordt beoordeeld aan de hand van het architectencontract, waarin de opdracht van de architect, de respectievelijke verplichtingen van de partijen (de architect en de opdrachtgever) en hun verantwoordelijkheden worden vastgesteld.

Het is dus in het licht van dit contract, zoals we hieronder zullen zien, dat de verbintenis van de architect met betrekking tot de status van aannemer en in het bijzonder de toegang tot het beroep moet worden beoordeeld.

B. De architect heeft een middelenverbintenis

Dit betekent dat hij de zorg en zorgvuldigheid aan de dag moet leggen die we mogen verwachten van een *"normaal, zorgvuldig en vooruitziend aannemer/architect in dezelfde omstandigheden"* om een bepaald resultaat te bereiken (de terminologie van het nieuwe Boek 5 van het Burgerlijk Wetboek, die de gedateerde term *"goede huisvader"* vervangt).

In principe, op enkele uitzonderingen na, hebben architecten geen resultaatsverbintenis. Het gevolg hiervan is cruciaal voor wat betreft het bewijs: de schuldeiser van een resultaatsverbintenis kan eenvoudig aantonen dat het overeengekomen resultaat niet werd gehaald om de schuldenaar aansprakelijk te stellen. De schuldeiser van een middelenverbintenis moet daarentegen het drievoudige bewijs leveren van schade, schuld en het oorzakelijk verband tussen de schuld en de schade.

C. Opdracht van openbare orde

Architecten voeren een opdracht van openbare orde uit, zoals vastgelegd in de wet van 20 februari 1939, die hen een wettelijke titel en een monopolie op de uitoefening van het beroep verleent. Deze opdracht, die kort wordt beschreven in artikel 4 van de wet, omvat het opmaken van de plannen en de controle op de uitvoering van de werken waarvoor een bouwvergunning vereist is. Zoals we hieronder zien, koppelt de rechtspraak de plicht om te adviseren aan deze wettelijke plicht van openbare orde.

2. VERPLICHTINGEN VAN DE ARCHITECT

A. Inleidende opmerkingen

Dit artikel beperkt zich tot het onderzoeken van de verplichtingen van de architect met betrekking tot de status van aannemer en in het bijzonder de toegang tot het beroep.

a) Er moet worden opgemerkt dat deze toegang niet de enige kwestie is die van belang is voor de klant in de context van aanbestedings- en gunningsactiviteiten. Er dient ook aandacht te worden besteed aan de financiële situatie van de aannemer, zijn fiscale en sociale zekerheidsverplichtingen en, in het algemeen, zijn werkelijke (en niet alleen theoretische zoals door de ECB wordt bevestigd) capaciteit om het werk dat hem toevertrouwd is op tijd en binnen budget uit te voeren en te voltooien.

b) Bovendien eindigen de verplichtingen van de architect niet bij de periode voorafgaand aan de ondertekening van de

aannemingsovereenkomst, maar strekken ze zich uit over de gehele bouwperiode. Kleine bouwbedrijven zijn vaak kwetsbaar. Slechte economische omstandigheden – zelfs tijdelijke – kunnen leiden tot het faillissement van het bedrijf.

B. Welke onderzoeken moeten worden uitgevoerd?

Bijvoorbeeld:

- Toegang tot het beroep voor kmo's weergegeven op de KBO
- Een balansanalyse geeft een interessante en betrouwbare, maar niet noodzakelijk volledige indicatie van de economische en financiële situatie van de ondernemer
- De fiscale en sociale zekerheidssituatie (RSZ)
- De werkelijke vaardigheden van de aannemer, die kunnen worden vastgesteld aan de hand van eerdere projecten die tot tevredenheid van de klant zijn afgerond, maar ook aan de hand van de structuur van het bedrijf (aantal werknemers, aanwezigheid van een competente werfleider, relatie met onderaannemers en leveranciers ...)
- Verplichte aannemersverzekering

Sinds 20 oktober 2023 is het mogelijk om JustBan (Centraal Register van Bestuursverboden) te raadplegen via Just-on-web (digitaal justitieportaal), dat informatie geeft over alle personen en ondernemers die de rechtbank een bestuursverbod heeft opgelegd en die dus gedurende een bepaalde periode geen bestuursfunctie meer mogen uitoefenen in een bedrijf. Dit zou een einde moeten maken aan een betreurenswaardige situatie, die al jaren aan de kaak wordt gesteld en waardoor gewetenloze aannemers in met name de bouwsector hun beroep kunnen blijven uitoefenen ondanks verschillende frauduleuze faillissementen.

Op 27 april 2023 keurde het parlement het wetsvoorstel van de minister van Justitie over de oprichting van een Centraal Register van Bestuursverboden goed. Het Register is een soort van zwarte lijst van ondernemers die niet gemachtigd zijn om een managementfunctie in een bedrijf uit te oefenen (functie van directeur, manager, vaste vertegenwoordiger, afgevaardigde voor het dagelijks bestuur, lid van het directiecomité of bestuur of vereffenaar).

Belgische burgers kunnen eenvoudig inloggen op het Centraal Register van Bestuursverboden via hun eID of via itsme. JustBan maakt deel uit van het Europese Business Register Interconnection System-platform ("*BRIS*").

In de eerste fase zullen alleen geldende managementverboden worden gepubliceerd die in België strafrechtelijk zijn opgelegd (bijvoorbeeld door veroordelingen voor fraude, valsheid in geschrifte of verduistering). In een tweede fase zal een bestuursverbod ook kunnen worden gekoppeld aan een civielrechtelijke beslissing (bijvoorbeeld in het geval van wanbeleid met een

Jean-Pierre Vergauwe, advocaat

jp.vergauwe@jpvergauwe.be – Dit artikel kan tevens geraadpleegd worden op de website www.jpvergauwe.be

faillissement tot gevolg). Deze fase is gepland voor het voorjaar van 2024.

Zo oordeelde het Hof van Beroep van Bergen (zevende kamer, 11 februari 2002, JLMB 03/539) dat de architect zijn adviesplicht over de keuze van de aannemer had vervuld toen hij de opdrachtgevers waarschuwde en hen erop wees dat het geplande project het eerste grote project van de aannemer was.

"Door deze gemotiveerde waarschuwing naast zich neer te leggen, hebben de opdrachtgevers het risico genomen om de aannemer te kiezen en daarmee werd aangetoond dat de architect niet tekort is geschoten in zijn adviesplicht bij de keuze van de aannemer" (geciteerd door B LOUVEAUX, becommentarieerde rechtspraak, Droit de la construction, JLMB 2006/38, pagina 1166).

Het is meteen duidelijk dat het simpelweg onderzoeken van de toegang tot het beroep niet genoeg is om de klant gerust te stellen en te adviseren.

B. LOUVEAUX (op. cit. blz. 1667) maakt melding van de beslissing van de Rechtbank van Brussel, 16e kamer, 17 oktober 2002, JLMB 02/1159, die als volgt luidt: *"Zelfs in de veronderstelling, zoals niet is aangetoond, dat de architect verrast was door de ondertekening van het contract van de aannemer had hij toch de mogelijkheid en de plicht om vóór de aanvang van de werken de inschrijving van deze aannemer te controleren, teneinde de opdrachtgever nuttige informatie te verstrekken over de mogelijke ernstige financiële gevolgen van zijn keuze."*

Ook blijkt dat de facturen van de aannemer, die de architect nodig had om zijn controlewerkzaamheden naar behoren te kunnen uitvoeren, geen registratiegegevens bevatten, wat ook zijn aandacht had moeten trekken ..."

C. Wat zijn de verplichtingen van de architect?

Zoals we hebben gezien, zijn de verplichtingen van de architect ten opzichte van de opdrachtgever contractueel van aard, wat betekent dat de verplichtingen van de architect en de gevolgen voor zijn aansprakelijkheid moeten worden gedefinieerd aan de hand van het contract tussen de architect en de bouwheer.

1° Traditioneel wordt in de rechtspraak en rechtsleer de verplichting van de architect om de aannemer te controleren gekoppeld aan zijn adviesplicht.

De adviesplicht van de architect heeft vier wettelijke grondslagen:

1 – De wet van 20 februari 1939

In de wet waarnaar hierboven reeds werd verwezen, wordt de adviesplicht als onderdeel van de architectuur-opdracht niet expliciet genoemd.

Zoals we hieronder zullen zien, koppelt de rechtspraak van het Hof van Cassatie deze taak echter aan de wet van 20 februari 1939 en is het daarom van mening dat deze taak een kwestie van openbare orde is.

2 – Reglement van 27 mei 2022 van beroepsplichten door de Nationale Raad van de Orde der Architecten vastgesteld. Het reglement bevat een aantal aanbevelingen in dit verband, met name de artikelen 7, 17, 20, 22 en 23.

3 – Rechtspraak

Het Hof van Cassatie heeft reeds meermaals bevestigd dat de architect verplicht is de klant te adviseren en bij te staan. Deze plicht is gekoppeld aan artikel 4 van de wet van 20 februari 1939. Het arrest van 6 januari 2012 (RGAR, 2012, 14867) stelt vast:

"Hieruit volgt dat de plicht om de opdrachtgever bij te staan en te adviseren vereist dat de architect de opdrachtgever informeert over de regelgeving met betrekking tot de toegang tot het beroep en de gevolgen die hieruit kunnen voortvloeien. Deze bepalingen zijn een kwestie van openbare orde en er kan niet van worden afgeweken door het architectencontract".

Ook de arresten van het Hof van Cassatie van 9 juni 1997 en 20 mei 2021 (R.G. nr. C.19.0399 F) zijn relevant: *"De advies- en bijstandsplicht van de architect verplicht hem ertoe de opdrachtgever in te lichten over de regelgeving betreffende de toegang tot het beroep en de gevolgen die eruit kunnen voortvloeien, en de toegang van de aannemer tot het beroep te controleren bij het sluiten van de overeenkomst"*.

4 – Beginsel van uitvoering te goeder trouw van overeenkomsten. De adviesplicht vloeit ook voort uit de complementaire functie van het beginsel van uitvoering te goeder trouw van verbintenissen en overeenkomsten (art. 1134, lid 3 van het oude Burgerlijk Wetboek; art. 5.73 van het nieuwe Burgerlijk Wetboek en art. 1135 van het oude Burgerlijk Wetboek).

2° De adviesplicht van de architect geldt vanaf het begin tot het einde van de uitvoering van de opdracht, en zelfs vooraf tijdens de besprekingen voorafgaand aan het sluiten van de overeenkomst (zie in dit verband de artikelen 5.16 en 5.17 van het Boek 5 van het nieuw Burgerlijk Wetboek).

3° De plicht van een architect om advies te verstrekken strekt zich uit tot alle zaken die te maken hebben met de goede uitvoering van de bouwwerken: niet alleen het statuut van de aannemer, maar ook administratieve en stedenbouwkundige onvoorzien omstandigheden, juridische aspecten (in het bijzonder het onderzoek van de aannemingsovereenkomst, de eventuele toepassing van de wet Breyne, normen en erfdiensbaarheden), relaties met bureaus, de keuze van de verschillende betrokken partijen (ingenieurs, studie bureaus, veiligheids- en gezondheidscoördinator, EPB ...) enzovoort.

Architecten zijn echter geen advocaten. Het is bijvoorbeeld niet aan de architect om de eigendomstitels van zijn cliënt te controleren (Brussel, 26 oktober 1973, Entr. et Droit, 1974 p.231).

4° De adviesplicht van de architect kan in drie situaties worden beoordeeld:

- De architect is door zijn persoonlijke kennis en kunde in staat om het probleem op te lossen en moet de opdrachtgever hierover informeren.
- De architect heeft een probleem geïdentificeerd dat hij niet zelf kan oplossen. In dat geval moet hij de opdrachtgever adviseren om een specialist te raadplegen.
- Als de architect door zijn kennis en ervaring niet in staat is om het probleem te ontdekken, dan kan de architect niet verantwoordelijk worden gehouden voor het niet verlenen van advies.

(vgl. I.Ekierman *"Le devoir de conseil de l'architecte dans ses aspects juridiques"* Entr. et dr, 1996,p.271)

5° We verwijzen naar de bekende beslissing van 3 maart 1978 van het Hof van Cassatie over de mogelijkheid tot het delegeren van taken (het delegatierecht). Het belangrijkste punt van dit arrest, dat sindsdien ook voortdurend in herinnering werd gebracht, is dat de architect het recht heeft om een deel van zijn opdracht te delegeren voor taken waarvoor hij niet opgeleid of bevoegd is (bijvoorbeeld stabiliteit of speciale technieken). De architect behoudt echter een *"residuelle"* opdracht en verantwoordelijkheid, wat betekent dat alles wat niet uitdrukkelijk aan specialisten is gedelegeerd deel blijft uitmaken van de architectenopdracht. Bovendien moet de architect toezien op de vakbekwaamheid van de betrokken specialisten. Tot slot blijft alles wat hij zelf kan ontwerpen en controleren binnen zijn eigen opdracht. Hij is er dus ook zelf verantwoordelijk voor. Zo kan de architect bijvoorbeeld de door de ingenieur opgegeven afmetingen controleren. Deze principes moeten worden toegepast op de algemene plicht van de architect om te adviseren.

6° De plicht om te adviseren mag niet worden verward met de plicht om het werk te ontwerpen of er toezicht op te houden. Het Hof van Beroep van Brussel heeft reeds beslist dat de architect zowel zijn ontwerpbeurt als zijn adviesplicht kan schenden (Brussel, 7 februari 2019 R.G. nr. 2015/AR/2202). Zie ook Brussel 2 februari 2017 A.R. n°2011/AR/899.

De taken voor het ontwerpen van de plannen en het toezien op de uitvoering van de werken zijn meer gericht op de werken zelf. Strikt genomen is de adviesplicht beperkt tot het informeren van de cliënt en bijstand bij keuzes en beslissingen.

7° In dit verband moet worden benadrukt dat de opdrachtgever ook specifieke verplichtingen heeft: zijn rol is soms actief (het werk vergemakkelijken) en soms passief (zich onthouden van inmenging). Bovendien varieert de adviesplicht naargelang de kennis of ervaring van de opdrachtgever. Het hangt ervan af of de opdrachtgever een leek of een professional is.

De verplichting van de architect wordt beoordeeld aan de hand van de algemene middelenverbintenis, zoals hierboven

vermeld, en rekening houdend met de kennis of ervaring van de opdrachtgever.

8° Het architectencontract maakt het mogelijk om de adviesplicht van de architect te moduleren en af te bakenen. De aandacht van de opdrachtgever zal worden gevestigd op passende clausules in het contract betreffende het statuut van de aannemer en de noodzaak om deze te verifiëren: deze verplichting kan bij de opdrachtgever worden gelegd. In het contract staat de verplichting van de opdrachtgever om alleen zaken te doen met en te vertrouwen op bekwame en competente aannemers. De opdrachtgever zal uitgenodigd worden om de sociale en fiscale situatie van de aannemer te controleren voor elke betaling van een factuur. Indien nodig kan hij een beroep doen op deskundigen in dit domein (zoals een boekhouder of accountant). Anderzijds is het de verantwoordelijkheid van de architect om de nodige waakzaamheid aan de dag te leggen met betrekking tot de voortgang van de werken, maar dit zal meer betrekking hebben op de verplichting om te controleren. Als de architect bijvoorbeeld merkt dat de aannemer niet langer het nodige werktempo levert of de werf verlaat, dan moet hij de klant informeren en hem de gepaste maatregelen voorstellen.

Deze waakzaamheid moet te allen tijde aan de dag worden gelegd en preventieve maatregelen moeten tijdig worden aanbevolen mocht dat nodig zijn. Het is niet ongebruikelijk dat de opdrachtgever, geconfronteerd met een bewezen tekortkoming van de aannemer, besluit om de contractuele relatie ondanks alles voort te zetten door voorschotten te blijven betalen of zelfs door de leverancier of onderaannemer rechtstreeks te betalen. Deze praktijk moet uiteraard worden vermeden en mag alleen worden uitgevoerd op risico van de opdrachtgever, die vooraf moet worden geïnformeerd door de architect omtrent de risico's. Naar mijn mening kunnen architecten zich dus op een geldige manier ontdoen van een aantal van hun adviesverplichtingen door ze rechtstreeks te leveren via contractuele clausules die de klant informeren en hem uitnodigen om zelf onderzoek te doen. Er moet echter op worden gelet dat de consumentenwetgeving van toepassing is om te voorkomen dat de rechten en plichten van de partijen uit balans raken wanneer de klant als consument wordt beschouwd.

Er moet ook worden opgemerkt dat de rechtspraak en een bepaalde rechtsleer van mening zijn dat de controle op de toegang tot het beroep niet het voorwerp kan zijn van een contractuele afwijking (zie de referenties aangehaald door J. Albert, L-O. Henrotte en A. Lerouge, *Architecte: questions choisies de la vigilance administrative, in Responsabilité des Métiers de l'immobilier – Anthémis*, p.92). Deze auteurs erkennen echter wel dat de definitie en reikwijdte van dit principe van controle op de toegang tot het beroep delicaat zijn.

Het arrest van het Hof van Cassatie van 16 januari 2012 (RGAR 2012, 14867) stelt als volgt:

Jean-Pierre Vergauwe, advocaat

jp.vergauwe@jpvergauwe.be – Dit artikel kan tevens geraadpleegd worden op de website www.jpvergauwe.be

"De plicht om de opdrachtgever bij te staan en te adviseren vereist dat de architect de opdrachtgever informeert over de voorschriften die de toegang tot het beroep regelen en de gevolgen die daaruit kunnen voortvloeien. Aangezien deze bepalingen van openbare orde zijn, verbiedt artikel 6 van het Burgerlijk Wetboek elke afwijking ervan bij bijzonder akkoord".

Vermeldenswaardig in deze context is ook het arrest van het Hof van Beroep van Bergen van 29 maart 2016 (2014/RG/907): *"... zelfs als het beding had verwezen naar de verplichting van de opdrachtgever om de toegang van zijn aannemer tot het beroep te controleren, zou het nietig zijn geweest wegens schending van de openbare orde, aangezien de architect verplicht was deze controle zelf uit te voeren, zonder deze te kunnen delegeren, vermits deze verplichting raakt aan de veiligheid van personen".*

Ikzelf ben geen voorstander van dergelijk strenge beoordeling, allereerst omdat deze beslissing voorbijgaat aan de definitie van de adviesplicht, die bestaat uit het zich informeren, het informeren van de opdrachtgever en ten slotte het adviseren (het begeleiden van constructieve keuzes, eventuele waarschuwingen en bedenkingen enzovoort). Het lijkt mij dat de architect voldoet aan zijn adviesverplichting over de toegang tot het beroep als hij de opdrachtgever heeft geïnformeerd over de relevante regelgeving en de gevolgen daarvan en hem de instrumenten heeft gegeven waarmee hij deze gegevens zelf kan controleren (zoals bijvoorbeeld de KBO en andere websites). Zelfs een leek is in staat om dit onderzoek uit te voeren.

Ten slotte, zelfs als het nodig zou zijn om de adviesplicht te koppelen aan de opdracht van openbare orde van de architect, zoals het Hof van Cassatie doet (en dit lijkt mij voort te komen uit een verwarring tussen de adviesplicht en de opdracht om plannen te controleren – de wet van 20/2/1939 maakt geen melding van de controleplicht), is het nog steeds nodig om te herinneren aan de leer van het arrest van 3 maart 1978 van het Hof van Cassatie waarnaar hierboven werd verwezen, betreffende het delegatierecht, zelfs voor aangelegenheden van openbare orde (in het bijzonder de tienjarige aansprakelijkheid met betrekking tot de stabiliteit en de soliditeit van het gebouw).

9° De verplichtingen van de architect zijn niet onbeperkt.

De architect is niet verplicht om een diepgaand en doorlopend onderzoek in te stellen naar de administratieve en financiële situatie van de aannemer.

De toegang tot het beroep wordt geverifieerd op het online-platform van de KBO (Brussel, 9 januari 2020 ongepubliceerd, A.R. 2015/AR/1474). De architect is dus niet aansprakelijk en schendt zijn adviesplicht niet als hij de opdrachtgever heeft gewaarschuwd voor de keuze van de aannemer en als de opdrachtgever deze gemotiveerde waarschuwing van de architect naast zich neerlegt. De opdrachtgever draagt dus de

gevolgen van zijn eigen keuze (Bergen, 7e k. 11 februari 2002, J.L.M.B. 03/539).

B. Vincent en ML. Jordens (Rôle et responsabilités du maître d'ouvrage par le prisme de la jurisprudence – in memoriam D. Jossart en R. de Briey – Anthémis) schrijven over de beslissing van de Raad van de Orde der Architecten, provincie Luik, 31 mei 2022, R.G.D.C. 2023 p.644, waarin wordt erkend dat de architect zijn werk niet onafhankelijk kon uitvoeren wanneer de opdrachtgever de aannemer koos zonder rekening te houden met zijn advies.

"De architect schendt zijn adviesplicht niet wanneer de opdrachtgever in het bestek op zijn inschrijvingsverplichtingen werd gewezen en het bestek een clause bevat die de architect van deze verplichtingen ontheft" (Arbeidshof Luik, 10 november 1999, Chron. D.S. 2000 p.488). B. Kohl, (Le contrat d'entreprise, op cit, blz. 880) wijst er echter op dat deze rechtspraak niet meer kan worden gehandhaafd sinds het vernoemde arrest van het Hof van Cassatie van 6 januari 2012, op grond waarvan moet worden geoordeeld dat, op grond van het openbareordekarakter van artikel 4 van de Wet van 20 februari 1939 en artikel 22 van de Beroepsregels voor architecten, "clausules die tot gevolg hebben dat de architect wordt vrijgesteld van elke verantwoordelijkheid met betrekking tot zijn plicht om de opdrachtgever te adviseren en bij te staan bij de keuze van de aannemer, nietig zijn".

Bovendien: als de architect zich zorgen moet maken over de solvabiliteit van de aannemer, dan kan van hem niet worden verlangd dat hij hierover inlichtingen inwint of dat hij verantwoordelijk wordt gesteld voor het faillissement van de aannemer (vgl. Burg. Brussel, (75e k.)17 november 2016 J.L.M.B. 18/647). Zie ook Cass. 9 juni 1997, Pas.1997,1,p.647.

De architect is niet verplicht om namens de klant een aannemer te zoeken. Hij staat evenmin garant voor de technische of financiële capaciteit van de aannemer. In het bijzonder moet worden nagegaan of het werk gebreken zou vertonen indien de opdrachtgever een aannemer met toegang tot het beroep had gekozen (Luik 16 oktober 2020, ongepubliceerd R.G. nr. 2019/RG/702 geciteerd door J. Albert *"Le devoir de conseil et d'assistance"* in La mission de l'architecte, chronique de jurisprudence 2010-2020, et autres décisions rapportées, p 58 e.v.).

Zoals aangegeven door J. Albert en L-O Henrotte (Architecte: questions choisies de la vigilance administrative, op.cit. p. 94 e.v.): als de opdrachtgever *"niet kan aantonen dat hij de vastgestelde gebreken had kunnen vermijden door een beroep te doen op een aannemer die over de vereiste ondernemersvaardigheden beschikt of dat de annulering van het contract hem schade zou hebben berokkend die concreet kan worden gekwantificeerd en vastgesteld, wordt de vordering van de opdrachtgever ongegrond verklaard"*, p. 95.

Uiteindelijk gaat het om de kwaliteit van het bouwwerk, dat moet worden uitgevoerd volgens de hoogste professionele normen, in overeenstemming met de contractuele verplichtingen, alsook op tijd en binnen het vooropgestelde budget.

Dit is het moment waarop de ontwerp- en controlemissie van de architect haar volle betekenis krijgt.

Toegang tot het beroep van ondernemer is, net als de andere componenten van de ondernemerssituatie, een indicator van vertrouwen, maar geen wondermiddel of veilige haven.

De plicht van de architect om te adviseren gaat veel verder dan het louter controleren van de toegang tot het beroep.

D. De impact van het gebrek aan toegang tot het beroep

Als de aannemer geen toegang heeft tot het beroep, dan is het contract van de aannemer nietig. Het gevolg is dat de betaalde prijs en de verleende diensten wederzijds worden terugbetaald, in natura of gelijkwaardig. De rechtspraak zal derhalve de principes van de theorie van ongerechtvaardigde verrijking toepassen.

De schade die voor de klant voortvloeit uit het feit dat de aannemer geen toegang heeft tot het beroep, moet steeds in causaal verband staan met deze situatie (zoals Bernard LOUVEAUX ons eraan herinnert: *"De beoefenaars van juridische beroepen zijn zich er terdege van bewust dat hun grootste moeilijkheid niet bestaat in het bewijzen van de fout, maar in het met de nodige nauwkeurigheid en nauwgezetheid aantonen van het verband tussen deze fout en de gevorderde schade"* (Jurisprudence commentée – Droit de la construction, JLMB 2022, blz. 159).

In sommige gevallen past de rechtspraak ook het adagium in pari causa en nemo auditur toe: *"Partijen die een overeenkomst van aanneming van werk hebben gesloten of uitgevoerd met volledige kennis van het ontbreken van beroepskwalificaties van de aannemer kunnen met toepassing van het adagium 'nemo auditur propriam turpitudinem allegans' geen vordering instellen tot handhaving van de rechten die voortvloeien uit deze nietige overeenkomst. Het recht van de opdrachtgever om een vordering in te stellen tot terugbetaling van de bedragen die hij heeft betaald ter uitvoering van een ongeldige aannemingsovereenkomst en tot vergoeding van de schadelijke gevolgen van een ongeldige aannemingsovereenkomst is afhankelijk van de voorwaarde dat de opdrachtgever ten tijde van het sluiten en uitvoeren van de aannemingsovereenkomst niet op de hoogte was van de oorzaak van de ongeldigheid.* (Luik 21 december 1999, Rev.rég.dr. 2000 p.190)

De ondernemer moet toegang tot het beroep hebben op het moment van het sluiten van het contract. Het verkrijgen van deze toegang tijdens de uitvoering van het contract zal niet voorkomen dat het contract nietig wordt verklaard. (cf. B. Kohl, le contrat d'entreprise op cit. p 871)

Met betrekking tot de registratie van aannemers moet eraan worden herinnerd dat de bouwheer hoofdelijk aansprakelijk is voor de betaling van de socialezekerheidsschulden (Wet 27 juni 1969) en belastingenschulden van de aannemers (art. 402 CIR92), evenals de verplichting om de vereiste inhoudingen te doen. Dit geldt niet voor een private bouwheer.

Anderzijds is het aan de klant die beweert schade te hebben geleden om niet alleen de schade en de fout van de architect te bewijzen, maar ook het oorzakelijk verband tussen die fout en de schade.

E. Gebrek aan rechtszekerheid

De rechtspraak heeft aandacht voor alle elementen van de zaak die haar wordt voorgelegd. Zo werd in een arrest van het Hof van Beroep van Bergen van 25 november 1992 (JLMB 1994, blz. 110) geoordeeld dat *"het feit dat de architect een aannemer aanbeveelt met wie hij al enige zakelijke betrekkingen heeft gehad en die vervolgens failliet wordt verklaard niet aantoont dat zijn nalatigheid bekend was, noch dat de architect een fout heeft begaan door zijn aannemer aan te bevelen"*.

Zoals Isabelle EKIERMAN, Observations, absence d'accès à la profession et nullité des contrats d'entreprise, Nuit et brouillard au pays des restitutions, Entreprise et Droit 2018, p.273, opmerkt *"In 2013 publiceerde het tijdschrift vervolgens de beslissing van het Hof van Beroep van Luik van 15 december 2011, waarin werd geoordeeld dat de aannemer in het kader van restituties van een zekere immuniteit kon genieten voor zover hij zich zou hebben vergist over de regelmatigheid van zijn situatie."*

In een recentere nota in het tijdschrift, waarin een arrest van het Hof van Beroep van Luik van 23 april 2015 wordt becommentarieerd, wordt dan weer de kwestie besproken van mogelijke speculatie aan de kant van een opdrachtgever die te maken heeft met een aannemer die geen toegang heeft tot het beroep. Met andere woorden: als een klant zaken doet met een aannemer die geen toegang heeft tot het beroep en speculeert op dit element om winst te maken, kunnen de rechtbanken, op grond van hetzelfde memo auditur-beginsel ... hiermee rekening houden in de context van restitutie.

In een zeer uitgebreid artikel stelt L-O. HENROTTE zich terecht vragen bij de soms verrassende interpretaties van bovengenoemde beginselen door de rechtbanken en gerechtshoven. Uit L-O HENROTTE's analyse van de meest recente rechtspraak blijkt inderdaad dat de gevolgen van de nietigheid aanzienlijk variëren afhankelijk van verschillende criteria, wat nauwelijks enige rechtszekerheid biedt.

L. GLANSDORFF schrijft ook dat "er geen samenhangende wet bestaat over restituties na nietigverklaring".

Jean-Pierre VERGAUWE
jp.vergauwe@jpvergauwe.be

Gefaseerde vernieuwing van psychiatrisch ziekenhuis

Philippe Samyn and partners, bv, architecten en ingenieurs
Realisatie in Brussel (Jette)

Psychiatrisch ziekenhuis 'Sans Souci' werd opgericht in 1910. Het wordt geleid door professor Raoul Titeca, een bekende psychiater met een vooruitstrevende visie op therapie die gericht is op rehabilitatie en die ook tot uiting komt in het architecturale concept van het ziekenhuis. De nieuwe therapeutische methodes, in het bijzonder voor langetermijnpatiënten, maakten een update van de bestaande installaties en de ruimtelijke indeling noodzakelijk. Vandaar dat er werd ingezet op de gefaseerde vernieuwing van de ziekenhuisdiensten, die 145 patiënten huisvesten in een bosrijk park van 2,6 hectare.

In 1995 verzezen het restaurant en de keuken met een oppervlakte van 460 m². De decentrale ligging van deze voorzieningen zorgt ervoor dat de patiënten zich moeten aankleden en het park moeten doorkruisen voor hun ontbijt. Zo worden ze gestimuleerd om opnieuw aan te knopen met het ritme van een actief leven.

Het eerste ziekenhuisgebouw, dat 'de Rotonde' genoemd wordt, heeft een oppervlakte van 1.650 m² en biedt sinds juni 2002 plaats aan dertig patiënten. De hoefijzerstructuur maakt dat de kamers aan de buitenkant liggen (om de patiënten een persoonlijke ruimte en de nodige intimiteit te bieden) en gegroepeerd zijn rond een centraal forum waar het sociale leven zich afspeelt.

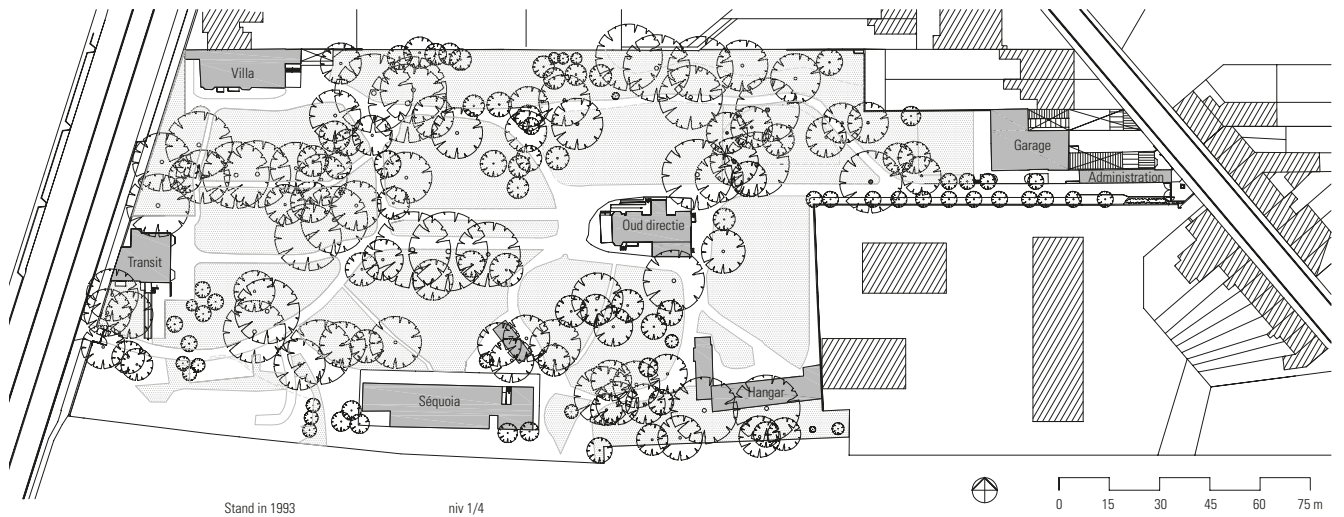
In oktober 2007 werd een tweede bouwfase afgewerkt, die goed was voor een oppervlakte van 1.700 m². Het ging om de realisatie van een nieuw directiegebouw met een ontmoetingsplaats voor de patiënten en vier woonvoorzieningen die elk zes patiëntenkamers tellen. Deze laatste zorgen ervoor dat patiënten die lang gehospitaliseerd zijn een minimum aan autonomie hebben, wat noodzakelijk is om het ziekenhuis op termijn weer te mogen verlaten. De originaliteit van het model schuilt in het feit dat de verzorgingspost zich op een twintigtal meter van de woningen bevindt om patiënten ertoe aan te zetten zichzelf uit de slag te trekken en elkaar te helpen alvorens de verpleegkundigen om hulp te vragen.

De studie voor de derde en laatste fase, die drie eenheden van dertig bedden en drie woningen omvat, ging van start in 2012. De werken werden afgerond in december 2021.

De architectuur is sober en rustgevend, uit respect voor de patiënten en de natuurlijke omgeving. De materialen – terracottabaksteen, zink en blond hout – zijn gekozen vanwege hun natuurlijke karakter en lange levensduur.

Stand in 1993

niv 1/4

Stand in 2023

niv 1/4

Philippe Samyn and partners, bv, architecten en ingenieurs

Waterloosesteenweg 537 – 1180 Brussel

tel. +32 (0)2 374 90 60

www.samynandpartners.com

Projectmedewerkers

Philippe Samyn (Lead Design Partner),

Jacques Ceyskens (fases 0, 1 en 2),

Dismosth nis Spantouris (fase 3),

Denis M lotte (fases 3 en 4), Ghislain André (fase 3)

Bouwheer

Kliniek Sans Souci vzw

Foto's

  Ch. Bastin & J. Evrard (gebouw fase 0),

  Marie-Françoise Plissart (gebouw fases 1 en 2),

  Philippe Samyn and partners (Q. Olbrechts – gebouwen fase 3)

  Joël Vanaudenaeghe (gebouwen fases 1, 2 en 3)

Unieke gebouwbeleving voedt de creativiteit

ROHM

Realisatie in Roeselare

Aan de rand van het Roeselaarse havengebied, dat een specifieke dynamiek heeft door de aanwezigheid van de vaargeul en bijpassende grootschalige industriële constructies, verrees de nieuwe stek van reclamebureau Hannibal Advertising. De eigenaars werden er verliefd op een vergeten en verwilderde tuin, die sterk contrasteert met de ruige omgeving. Natuurlijke lichtinval was een belangrijke prioriteit bij de realisatie van het compacte kantoorgebouw, al mocht het natuurlijk geen broeikas worden. Vandaar de keuze voor minimalistische buitendoekzonwering die naadloos geïntegreerd is in de zuidgerichte vliesgevel.

© Renson

© Johnny Umans

De nieuwe hoofdzetel van Hannibal Advertising biedt plaats aan 32 werknemers. Het was voor de architect een uitdaging van formaat om het omvangrijke programma en het vereiste aantal parkeerplaatsen in te planten binnen de ommuurde tuin, die maximaal gevrijwaard moest worden. Er werd dan ook geopteerd voor een industriële kubus met een compacte footprint en drie bouwlagen. De bovenste verdieping geniet van een fraai uitzicht op de langgerekte betonnen skyline van het havengebied en het nabijgelegen stadscentrum, terwijl de eerste verdieping zich als een boomhut tussen de ruïnes van de historische treurwilg en de omringende kastanjabomen bevindt.

In architecturaal opzicht is er geopteerd voor een industriële vormgeving, waarbij de strakke grijze uitstraling van het gebouw de nodige rust creëert in contrast met het weelderige groen van de tuin. Net als de grotendeels gesloten zijgevels bestaat de sokkel – het creatieve hart van het gebouw – quasi integraal uit ruwe betonpanelen, op uitsparingen voor de inkomdeur en een rond panoramisch raam aan de tuinzijde na. Daar zijn de gemeenschappelijke ruimtes zoals de reffer annex bar, een fotostudio en vergaderfaciliteiten ondergebracht, aangevuld met ontspanningsmogelijkheden (boksbal, pingpongtafel, petanquebaan ...), een ruim zonneterras en een muziek- en lichtinstallatie. Het contrast met de twee kantoorverdiepingen is groot, want deze zijn aan de voor- en achterzijde uitgerust met een vliesgevel in geanodiseerd aluminium en zijn visueel met elkaar verbonden door middel van een vide met een hangtuin. Gezien het creatieve DNA en de jonge dynamiek van het bedrijf werd er hoofdzakelijk gekozen voor een open inrichting met landschapskantoren, in combinatie met flexibele celkantoren die eveneens kunnen fungeren als vergaderzaal of stille werkruimte.

Daglicht was een essentiële vereiste voor de 'creative warriors' van het reclamebureau. Alle werkplekken grenzen dan ook aan de vliesgevels en bieden bijgevolg een fraai uitzicht op de groene omgeving, die integraal deel uitmaakt van de beleving van het kantoor. Het verwilderde karakter van de tuin is maximaal bewaard en waar mogelijk versterkt, de tuinmuur is geconserveerd, de wilde wingerd en klimophagen zijn hoogstens gesnoeid en er zijn enkele bijkomende hoogstammige bomen aangeplant om de zuidelijke tuin een geborgen karakter te geven, zodat er diverse activiteiten kunnen plaatsvinden. De rijweg en toegang tot het gebouw zijn aangelegd als een slingerend pad in uitgewassen beton, dat naar de gesloten voorgevel met karakteristieke voordeur en schuifpoort leidt. Nadien worden klanten verwelkomd in een ontvangstruimte die uitermate goed is uitgerust om visuele concepten volledig tot hun recht te laten komen.

Aan de zuidgerichte achterzijde is het vermijden van oververhitting en vervelende reflecties op de computerschermen van de Hannibal-medewerkers een cruciaal aandachtspunt. Daarom is de architecturale glasgevel er uitgerust met geïntegreerde buitendoekzonwering, een gezamenlijke ontwikkeling van Renson en Reynaers Aluminium, die de Reynaers Aluminium ConceptWall 50 en de Renson Fixscreen Minimal Curtain Wall 50 naadloos wisten te combineren. De screens houden de zonnestralen tegen zonder het zicht naar buiten te belemmeren en een visueel onderscheid met de voorgevel te creëren. Het strakke eindresultaat – met slechts drie profielen in plaats van vijf – doet het ontwerp alle eer aan. *“Een gebouw draagt bij tot de uitstraling van een firma. En in dat opzicht blijken we de juiste keuzes gemaakt te hebben”*, besluit Hannibal-zaakvoerder Kristof Carrein.

© Renson

© Renson

© Renson

ROHM

Sportstraat 390 – 9000 Gent
tel. +32 (0)472 83 62 70 / +32 (0)485 08 68 43
www.rohm.be

Projectmedewerkers

Dirk Liekens, Sander Verhanneman, Adrian Vankeirsbilck,
Michael Baguet, Stefanie Degroote

Bouwheer

Hannibal Advertising

Studiebureau

BM Engineering

Aannemers

Beeuwsaert Construct (hoofdaannemer)
Lein Aluminium (buitenschrijnwerk)
Intec Group (technieken)
Devolder Interieur (interieurinrichting)

Foto's

© Johnny Umans
© Renson

SOUNDDESIGN CLEANEO

Ongehoord veelzijdig

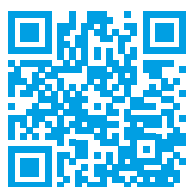

Maison communale d'Ixelles - Bur.arch. A2RC ARCHITECTS - © Marc Detiffe

Door hun akoestische en esthetische meerwaarde spelen plafonds een belangrijke rol bij het bepalen van de ruimtebeleving. De geperforeerde gipsplaten SoundDesign Cleaneo creëren de perfecte balans tussen beide aspecten. De ruimte een creatieve uitstraling toebedelen, maar ineens ook het geluid op een unieke manier absorberen. Het perforatiepatroon dat door loopt, in verband staat, willekeurig of in blokvorm is, biedt de ruimte een eigentijds karakter. Terwijl het wit of zwart vlies op de rugzijde van de plaat het ritmische karakter meebepaalt. De akoestische gipsplaat is perfect inzetbaar in kantoren, spektakelzalen, restaurants, scholen alsook ziekenhuizen en zorgcentra.

VOORDELEN

- Verkrijgbaar met ronde, vierkante, rechthoekige en gesleufde perforaties
- Opent de weg naar creatieve vrijheid
- Akoestische correctie op maat van de ruimte mogelijk
- Reguleert de nagalmtijd en geluidsabsorptie
- Met UFF-kanten voor een snelle montage en feilloos resultaat
- Brandstabiliteit van 30'

www.knauf.com

KNAUF

Nieuw

Beter bouwprojecten ontwerpen, bouwen en beheren met de Wienerberger **BIM-tool**

Architecten, ontwerpers en uitvoerders kunnen met behulp van de Wienerberger BIM-tool heel eenvoudig BIM-elementen downloaden voor gevel en binnenmuur. De elementen bevatten niet enkel technische en logistieke data, maar ook het legpatroon met aanduiding van de voegverdeling. Bovendien wordt het 3D-gebouwmodel eenvoudig verrijkt met een textuur van de gekozen gevelsteen.

- Wienerberger elementen eenvoudig integreren in het 3D-ontwerp
- Inclusief materiaaldata, legpatronen en geveltexturen
- Nog eenvoudiger werken met de Revit plug-in
- Perfect compatibel met het merkneutrale MatBiM-platform

bim.wienerberger.be

Wienerberger nv

Kapel ter Bede 121, 8500 Kortrijk

056 24 96 27

bim.be@wienerberger.com

Wienerberger